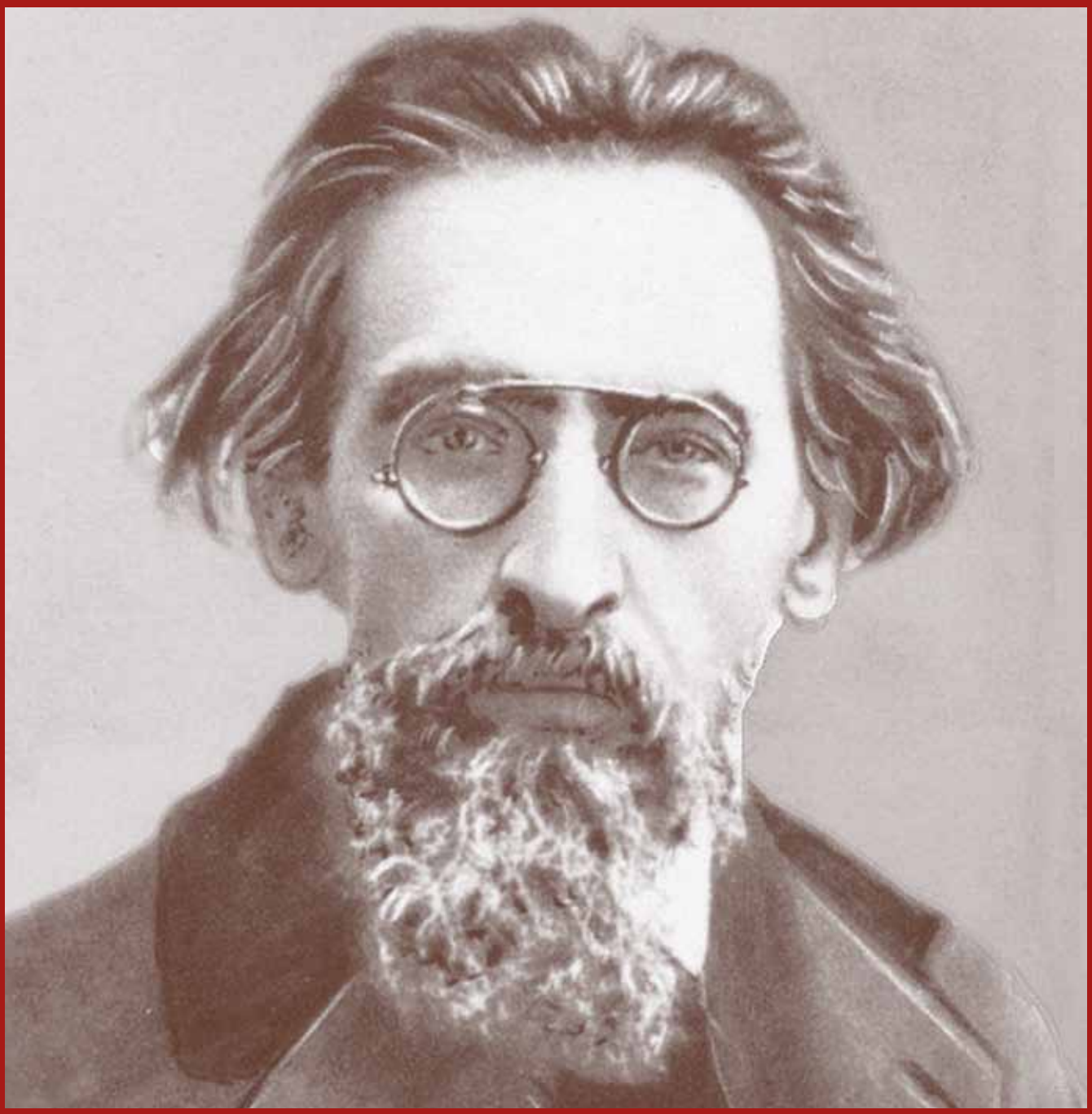
TAUTINIŲ bendrijų naujienos

2021 Nr. 3 (78)

Lietuvos ir Rusijos filosofas, istorikas, poetas Levas Karsavinas (1882–1952)

Lietuvos azerbaidžaniečių draugijos pirmininkui Mahirui Gamzajevui įteiktas apdovanojimas

2021 metais Vasario 16-osios – Valstybės atkūrimo dienos proga Lietuvos Respublikos Prezidentas už nuopelnus Lietuvai, už jos vardo garsinimą pasaulyje Lietuvos azerbaidžaniečių draugijos pirmininkas **Mahiras Gamzajevas apdovanotas ordino „Už nuopelnus Lietuvai" Riterio kryžiumi.**

Vasario 16-ąją – Lietuvos valstybės atkūrimo dieną – Valstybės apdovanojimų ceremonija dėl COVID-19 pandemijos negalėjo įvykti gyvai, tad Prezidentas paskirtus apdovanojimus asmeniškai įteikė artėjant kitai reikšmingai datai – Liepos 6-ajai – Valstybės dienai. Apdovanojimai įteikti birželio 30-ąją.

„Kiekvienas iš Jūsų kuriate istoriją dabarties akimirkose – ir kaip tam tikrų bendruomenių ar politinės tautos nariai, ir kaip unikalios asmenybės su savais talentais, savitu požiūriu į pasaulį ir gebėjimu jį keisti", – ceremonijos metu sakė Prezidentas Gitanas Nausėda.

Mahiras Gamzajevas gimė 1958 m. kovo 8 d. Azerbaidžano Respublikoje, Kubos mieste. Lietuvių ir azerbaidžaniečių istorinių, literatūrinių ir kultūrinių ryšių tyrinėtojas, publicistas, vertėjas.

Nuo 1979 m. gyvena ir dirba Vilniuje. 1985 m. išrinktas Lietuvos knygos bičiulių draugijos Vilniaus miesto organizacijos atsakinguoju sekretoriumi, 1994 m. – Vilniaus knygos draugijos pirmininku. 1983 m. neakivaizdžiai baigė Baku universiteto azerbaidžaniečių filologijos fakultetą. Diplominio darbo tema – „Azerbaidžaniečių ir lietuvių literatūriniai bei kultūriniai ryšiai". Šis darbas išspausdintas Baku universiteto mokslo leidinyje. Rekomendavus Lietuvos rašytojų sąjungai buvo priimtas į Vilniaus universiteto aspirantūrą ir 1984–1989 m. studijavo šio universiteto filologijos fakulteto aspirantūroje. Darbo tema: „Lietuvių ir azerbaidžaniečių literatūriniai bei kultūriniai ryšiai XIX–XX a.", vadovas – prof. Vytautas Kubilius.

Lietuvos azerbaidžaniečių bendruomenės pirmininko, literatūrologo, publicisto ir vertėjo Mahiro Gamzajevo praėjusiais metais išleista knyga „Vilnius–Baku: kultūrų tiltai ir dialogo meridianai" skaitytojui atveria vartus į mažai žinomus, tačiau reikšmingus, plačius ir pozityvius Lietuvos ir Azerbaidžano kultūrinius, istorinius bei diplomatinius kontekstus, tuo pačiu nukreipdamas žvilgsnį į rečiau aptinkamą sintezę su Oriento pasauliu.

Pagrindinė tyrimų kryptis: lietuvių ir azerbaidžaniečių istoriniai, literatūriniai bei kultūriniai ryšiai, komparatyvistinės ir kultūrologijos studijos, Lietuvos išeivija Azerbaidžane XIX–XX a., Lietuvos ir Azerbaidžano 1918–1922 m. tarpvalstybiniai santykiai, Vinco Krėvės visuomeninė, politinė ir diplomatinė veikla 1909–1920 m. Baku, LDK totorių, karaimų, žydų ir gudų palikuonių kultūriniai bei visuomeniniai politiniai ryšiai su Azerbaidžanu, azerų kilmės kovotojų dalyvavimas 1944–1953 m. Lietuvos ginkluotame antisovietiniame pogrindyje.

Liepos 22 d. vykusiame Lietuvos rašytojų sąjungos valdybos posėdyje Lietuvos azerbaidžaniečių draugijos pirmininkas Mahiras Gamzajevas priimtas į Lietuvos rašytojų sąjungos narių gretas.

TBN inf.

Informacinis leidinys

Leidžia Tautinių bendrijų namai

Leidžiamas nuo 2001 m.

Leidinį remia Tautinių mažumų departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės

Leidinį spaudai parengė
Redakcinė komisija
Adresas: Tautinių bendrijų namai,
Raugyklos g. 25, LT-01140 Vilnius.
Tel./faksas (8~5) 216 04 08
el.paštas: info@tbn.lt

ISSN 2029-7394

Tiražas: 200 egz.

Redakcinės komisijos nuomonė nebūtinai sutampa su autorių nuomone

Maketavo
Mindaugas Markevičius

TAUTINIŲ bendrijų naujienos

2021
Nr. 3 (78)

Turinys

TAUTINIŲ MAŽUMŲ DEPARTAMENTE PRIE LRV
Departamente viešėjo Uzbekijos ambasadorius Lietuvoje 2
Aptartas Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencijos įgyvendinimas Lietuvoje 2
Diskusija „Informacinės grėsmės ir hibridiniai iššūkiai daugiakultūrėje visuomenėje“ 3
Išvažiuojamasis seminaras Lenkijoje 3
„Dačija“ minėjo Moldovos nepriklausomybės paskelbimo 30-metį 3
Regioninis seminaras Lietuvos, Latvijos ir Estijos romų moterims 3

AKTUALIJOS

Volodymyr Yatsenkivskyi: „Nes esame Europos, o ne taip vadinamos „posovietinės erdvės“, dalis“ 4
Sakartvelas – oficialus valstybės pavadinimas 8
Trys Klaipėdos vokiečių bendrijos dešimtmečiai ir ketvirtis amžiaus Simono Dacho namams 9

JUOS PRISIMENAME

Prezidentas: žydų gelbėtojų drąsa ir kilnumas yra įpareigojimas mums visiems ..12
Kupiškyje prisimintos Holokausto aukos 12
Levas Karsavinas: Lietuvos ir Rusijos filosofas, istorikas, poetas 13
Vilniuje vyko Romų Holokausto dienos minėjimas 16
Vilniuje pagerbta visuomenės veikėja ir pasaulio tautų teisuolė Stefanija Ladigienė 17

ŠVIETIMAS

Su prasidėjusiais naujais mokslo metais 19
SMSM: švietimo naujovės svarbios tautinėms bendrijoms 19
Mokytojų ir mokinių vasaros forumas 20
Ar reikalingas bendras Lietuvos – Lenkijos istorijos vadovėlis? 20
Svarbu ne tik žinios, bet ir pagarba vienas kitam ir aplinkiniams 21

KULTŪRA

Raižiuose – Lietuvos totorių „sostinės“ renginys 22
Valdovų rūmuose vyko iškilmingas minėjimas, skirtas Lietuvos totorių istorijos ir kultūros metams 23
Keturiasdešimt Totorių kaimas 24
Baltarusių Ivano Luckevičiaus muziejui Vilniuje – 100 25

BENDRUOMENĖS IR

Latvių gyvenimas Akmenės rajone 27

Departamente viešėjo Uzbekijos ambasadorius Lietuvoje

Vida Montvydaitė (dešinėje) susitiko su Uzbekistano Respublikos nepaprastuoju ir igaliotuoju ambasadoriumi Lietuvoje J.E. Kadambay Sultanov.

Rugpjūčio 17 d. Tautinių mažumų departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė susitiko su Uzbekistano Respublikos nepaprastuoju ir įgaliotuoju ambasadoriumi Lietuvoje J.E. Kadambay Sultanov.

Susitikimo metu buvo apžvelgta tautinių mažumų situacija Lietuvoje ir Uzbekijoje, aptartos dvišalio bendradarbiavimo perspektyvos.

Vizitas į Tautinių mažumų departamentą tapo pirmuoju ambasadoriaus apsilankymu Lietuvos valstybinėje institucijoje po skiriamųjų raštų įteikimo Lietuvos Respublikos Prezidentui.

Susitikime taip pat dalyvavo Uzbekų kultūros centro Lietuvoje pirmininkė Leila Urmanova-Vnukova.

TMD inf.

Aptartas Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencijos įgyvendinimas Lietuvoje

Liepos 1 d. Tautinių mažumų departamentas su Tautinių bendrijų tarybos nariais aptarė penktosios ataskaitos apie Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencijos įgyvendinimą Lietuvoje.

„Tautinių mažumų departamentas atlikto didelį darbą, rengdamas šią ataskaitą. Pusę metų rinkome informaciją iš įvairių šaltinių, siekdami maksimaliai objektyviai aprašyti tautinių mažumų padėtį Lietuvoje. Prieš ataskaitos pateikimą Europos Tarybai norime išgirsti tautinių bendrijų lyderių nuomonę ir pastabas dėl jos turinio. Tautinių mažumų klausimai visose šalyse yra labai jautrūs ir svarbūs, o įvairių tautų taikaus sugyvenimo Lietuvoje praktika yra be galo įdomi ir naudinga“, – kalbėjo departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė.

Tautinių bendruomenių atstovai dalijosi mintimis apie tautinių mažumų konsultacinių komitetų steigimą regionuose, lietuvių kalbos egzaminų rezultatus, tautinių bendruomenių skiepijimosi nuo koronaviruso procesą.

Europos Taryba ne pirmus metus teikia savo išvadas ir rekomendacijas Lietuvai dėl tautinių mažumų švietimo, valstybinės kalbos mokėjimo, romų integracijos, kovos su dezinformacija, neapykantos kalbos ir t.t.

Europos Tarybos tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencija, priimta Strasbūre 1995 m. vasario 1 d., yra vienas pagrindinių ir svarbiausių tarptautinių dokumentų, įtvirtinančių tautinėms mažumoms priklausančių asmenų teisių ir laisvių apsaugą. Konvencija nustatytos teisės normos, kurių kiekviena valstybė, tapusi konvencijos nare ir ją ratifikavusi, turi gerbti tautinių mažumų teises ir laisves, kovoti su diskriminacija, užtikrinti visų lygybę prieš įstatymą, saugoti ir plėtoti esmines tautinių mažumų savitumo dalis – kalbą, religiją, tradicijas ir kultūros paveldą, garantuoti tautinėms mažumoms priklausiančių asmenų teisę į švietimą, saviraiškos laisvę gimtąja kalba, skatinti jų dalyvavimą viešajame gyvenime.

Lietuva – viena pirmųjų Europos valstybių, pasirašiusi šią konvenciją ir 2000 m. kovo 23 d. ją be išlygų ratifikavusi, įsipareigojo, gerbti ir ginti žmogaus teises ir laisves, sudaryti vienodas sąlygas visų tautybių piliečių saviraiškai ir kultūrų lygiateisiškumui. Pranešimai apie valstybių teisines ir kitas priemones, kurių imamasi konvencijos nuostatoms įgyvendinti, rengiami reguliariai kas penkerius metus.

Pranešimas rengiamas išanalizavus ir apibendrinus informaciją, gautą iš Kultūros, Socialinės apsaugos ir darbo, Švietimo, mokslo ir sporto, Teisingumo, Užsienio reikalų, Vidaus reikalų ministerijų, Viešojo administravimo departamento, Valstybinės lietuvių kalbos komisijos, Lygių galimybių kontrolieriaus ir Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybų, Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, Migracijos ir Policijos departamentų prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, Kultūros paveldo centro, Vilniaus miesto savivaldybės, Lietuvos darbo biržos prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, kitų institucijų. Pranešimo projektas derinamas su Tautinių bendrijų taryba, veikiančia prie Tautinių mažumų departamento.

TMD inf.

Diskusija „Informacinės grėsmės ir hibridiniai iššūkiai daugiakultūrėje visuomenėje“

Rugsėjo 7 d. Tautinių mažumų departamente vyko ekspertų grupės apskritojo stalo diskusija „Informacinės grėsmės ir hibridiniai iššūkiai daugiakultūrėje visuomenėje“, kurioje kalbėjo Tautinių mažumų departamento direktorė V. Montvydaitė, JAV ambasados Lietuvoje atstovė Sara Veldhuizen Stealy, Sakartvelo susitaikymo ir pilietinės lygybės ministrė Tea Akhvlediani, LR Krašto apsaugos ministerijos atstovas Darius Remeika, VDU Politikos mokslų ir diplomatijos fakulteto dekanas Šarūnas Liekis.

Diskusijoje buvo aptarti propagandos ir dezinformacijos iššūkiai, su kuriais susiduria Lietuva, Sakartvelas, JAV ir visas pasaulis, apsvarstyti atskirtų visuomenės grupių paveikumo dezinformacijai problemos ir šių klausimų sprendimo metodai. Užsibrėžtos Lietuvos ir Sakartvelo bendradarbiavimo, stiprinant atsparumą dezinformacijai, gairės. Taip pat sutarta dėl bendros valstybinių institucijų, medijų ir NVO atstovų konsultacinės platformos įkūrimo.

TMD inf.

Išvažiuojamasis seminaras Lenkijoje

Rugpjūčio 24–25 d. įvyko Tautinių mažumų departamento organizuotas išvažiuojamasis seminaras Lenkijoje, skirtas totorių istorijos ir kultūros metams paminėti.

Seminaro dalyviai lankėsi Krušynianuose, Balstogėje, Seinuose. Susitiko su Lietuvos Respublikos konsulato Seinuose vadovu, ambasadoriumi Remigijumi Motuzu, dalyvavo Lenkijos ir Lietuvos totorių bendrame seminare edukacijos ir kultūros centre, aplankė mečetę ir kapines Krušynianuose, susipažino su Lenkijos totorių paveldu.

TMD inf.

Nuotr. iš TMD arch.

„Dačija“ minėjo Moldovos nepriklausomybės paskelbimo 30-metį

Nuotr. iš TMD arch.

Rugpjūčio 27 d., Tautinių mažumų departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė sveikino Tautinių bendrijų namuose Moldovos Respublikos Nepriklausomybės 30-mečio proga susirinkusius Lietuvos rumunų kultūros bendrijos „Dačija“, jungiančios išeivius iš Moldovos Respublikos ir Rumunijos, narius.

Renginio metu vyko dokumentinio filmo „Kelias į nepriklausomybę“ peržiūra, buvo klausomasi dokumentinių įrašų iš Moldovos radijo kolekcijos „Mūsų istorijos garso archyvai“. Taip pat susirinkusieji turėjo progą apžiūrėti nuotraukų parodą „Bendrijos „Dačija“ 30 metų veikla Lietuvoje“.

TMD inf.

Regioninis seminaras Lietuvos, Latvijos ir Estijos romų moterims

Liepos 14 d. Vilniuje vyko Tautinių mažumų departamento įgyvendinamo ES lėšomis finansuoto projekto „Vietinės romų platformos – kelias link bendradarbiavimo su savivaldybėmis“ seminaras Lietuvos, Latvijos ir Estijos romų moterims.

Tautinių mažumų departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė, pasveikinusi seminaro dalyvius, perskaitė pranešimą „Romų integracijos pasiekimai ir iššūkiai“.

Lygių galimybių kontrolierė Birutė Sabatauskaitė pristatė labiausiai paplitusias diskriminacijos formas Lietuvos visuomenėje ir papasakojo apie romų moterų galimybes reaguoti į žmogaus teisių pažeidimus.

Seminaro metu įvyko nuotolinis susitikimas su partneriais iš Latvijos ir Estijos.

Romų koordinatorius Latvijos Respublikos Kultūros ministerijoje Dennis Kretalovs perskaitė pranešimą „Tolesnės Baltijos šalių romių organizacijų bendradarbiavimo iniciatyvos ir galimybės“. Dalyviai iš Lietuvos, Latvijos ir Estijos pasidalijo romų integracijos patirtimi.

TMD inf.

Volodymyr Yatsenkivskyi: „Mes esame Europos, o ne taip vadinamos „posovietinės erdvės“, dalis“

2019 metų pradžioje Migracijos departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos pranešė, kad ukrainiečiai yra viena didžiausių užsieniečių bendruomene Lietuvoje. Tuo metu šalyje gyveno beveik 17 tūkst. ukrainiečių, tai yra maždaug 42 proc. daugiau, nei prieš metus.

Apie ukrainiečių bendruomenę, Ukrainos ir Lietuvos bendradarbiavimą kalbamės su Ukrainos ambasadoriumi Lietuvoje JE Volodymyr Yatsenkivskyi.

Nuotr. iš Ukrainos ambasados arch.

Ukrainos ambasadorius Lietuvoje JE Volodymyr Yatsenkivskyi.

Jūsų Ekscelencija, Ukrainą ir Lietuvą sieja seni, keliais šimtmečiais skaičiuojami ryšiai. Dar Lietuvos kunigaikščiui Gediminui pakvietus į Lietuvą iš Ukrainos atvyko ir amatininkų, ir pirklių. Tarpukaryje veikė Lietuvių ir ukrainiečių draugija. Panašūs Lietuvos ir Ukrainos keliai į nepriklausomybę. Šiuo metu ukrainiečių diaspora Lietuvoje yra viena didžiausių. Nemaža jos dalis dalyvauja Lietuvoje susibūrusių ukrainiečių draugijų veikloje. Ir, be abejo, tiek Lietuvos ukrainiečiams, tiek kitoms tautinėms bendrijoms, tiek visiems Lietuvos gyventojams bus svarbus šis interviu.

Man yra didelė garbė būti Jūsų puikaus leidinio svečiu. Nuoširdžiai linkiu Jums ir Jūsų skaitytojams taikos ir santarvės. Esu be galo dėkingas už šiltus sveikinimus Ukrainos kartų išsvajotos Nepriklausomybės atkūrimo 30-mečio proga – šią sukaktį ukrainiečiai ir jų bičiuliai minėjo visame pasaulyje 2021 m. rugpjūčio 24 d.

Naudodamasis šia proga, norėčiau dar kartą pasveikinti skaitlingą Lietuvos ukrainiečių bendruomenę, neatskiriamą didžiosios Ukrainos tautos dalį, su mūsų bendra šeimyninę švente – Gražiu Tėvynės Nepriklausomybės Jubiliejumi. Taip pat norėčiau padėkoti visiems Lietuvos ukrainiečiams už aktyvią pilietinę poziciją palaikant Ukrainą.

Jūsų Ekscelencija, žurnalas „Tautinių bendrijų naujienos“ taip pat Jus ir bendruomenę nuoširdžiai sveikiname su Ukrainos nepriklausomybės 30-mečiu. Kokie ryškiausi pokyčiai, Jūsų manymu, per tuos 30 metų įvyko Jūsų šalyje ir kokius lūkesčius puoselėja Ukrainos visuomenė?

Dėkoju už sveikinimus. Ypač džiugu gauti juos Lietuvoje – šalyje, kuri per visus atkurtos Ukrainos Nepriklausomybės metus visaip palaikė mus pačiais įvairiausiais klausimais – ar tai būtų Ukrainos europinė ir euroatlantinė integracija, ar daugelio vidaus reformų įgyvendinimas mūsų valstybėje. Visi įvykiai Ukrainoje ir aplink ją visada sukeldavo gyvą, tiek Lietuvos politikų, tiek visuomenės tikrą susidomėjimą, o logišku to rezultatu tapo strateginės partnerystės santykių tarp mūsų broliškų valstybių užmezgimas. Beje, šių metų gegužę mes paminėjome jau 13-ąsias mūsų dvišalės strateginės partnerystės metines. Lietuvos balsas, palaikant Ukrainą, visų pirma per pastaruosius septynerius metus, pažymėtus besitęsiančia Rusijos agresija prieš mūsų Valstybę Kryme ir Donbase, garsiai skamba Europos Sąjungoje ir NATO, kitose įtakingose tarptautinėse organizacijose ir struktūrose. Kalbant apie Ukrainoje įvykusius pokyčius, pakanka apsilankyti Ukrainoje, pamatyti jos miestus ir regionus, pakeliauti naujai nutiestais Ukrainos keliais po visą šalį, pasikalbėti su jos laisvę mylinčiais gyventojais, kad įsitikintum, jog mes esame Europos, o ne taip vadinamos „posovietinės erdvės“, dalis. Ne kartą girdėjau klausimus iš daugelio nustebusių kitų Europos šalių atstovų, kurie, apsilankę Ukrainoje, nuoširdžiai sakė, kad negali suprasti, kodėl mes vis dar nesame ES ar NATO. Manau, kad štai čia ir yra tas reikšmingas pokytis, įvykęs ne tik mūsų, ukrainiečių, sąmonėje, bet visų pirma pačių europiečių, kuriems Europa jau baigiasi kažkur rytiniame Ukrainos pasienyje, sąmonėje ir mentalitete. Jeigu sąvoką „Europa“ mes suprantame kaip visuotinai pripažintas demokratines

vertybes, tada tampa akivaizdu, jog Ukraina jau įvyko kaip demokratinė nepriklausoma valstybė, turinti stiprią kariuomenę ir galingą pilietinę visuomenę, tradiciškai didelį ekonominį ir mokslinį, techninį potencialą. Įvyko kaip valstybė, kuri, nepaisant vykstančios Rusijos agresijos, toliau tiesia būtent demokratinio vystymosi kelią, vis labiau nutoldama nuo totalitarinės, autoritarinės sovietinės praeities. Kitaip tariant, negrįžimo taškas jau praeitas – ir tai, aš asmeniškai manau, yra pagrindinis rezultatas: ukrainiečiai turi savo Valstybę ir yra pasirengę pasiaukojančiai ginti jos nepriklausomybę ir laisvę, ginti jos teritorinį vientisumą tarptautiniu mastu pripažintose sienose. Kalbėdamas apie tai, tarp kitų reikšmingų pasiekimų negaliu nepaminėti, jog Ukraina turi patikimus draugus ir partnerius, tikrus sąjungininkus, tarp kurių svarbią vietą, neabejotinai, užima Lietuvos Respublika, broliška Lietuvos tauta.

Minint Valstybės dieną Lietuvoje lankėsi Ukrainos Prezidentas Volodymyras Zelenskis. Rugpjūčio 16 dieną Lietuvos ir Ukrainos Prezidentai telefonu aptarė nelegalią migraciją. Jūsų manymu, ar Lietuvos ir Ukrainos santykiai yra tokie, kokių tikisi Ukrainos žmonės ir ko Ukrainos žmonės tikisi iš Lietuvos?

Ir aptarė ne tik nelegalios migracijos klausimą. Visų pirma, ponas Lietuvos Prezidentas padėkojo Ukrainos Valstybės Vadovui ponui Zelenskiui už Ukrainos suteiktą humanitarinę pagalbą, reikalingą nelegalios migracijos Lietuvoje problemai spręsti. Taip pat buvo svarstoma nemažai kitų aktualių klausimų – beje, apie tai galima sužinoti iš atitinkamų oficialių pranešimų, paskelbtų oficialiose Ukrainos ir Lietuvos Respublikos Prezidentų svetainėse, remiantis minėto pokalbio telefonu rezultatais. Apskritai mūsų valstybių santykiai, kaip aš jau minėjau, grindžiami strateginės partnerystės vertybėmis, o jos prioritetus penkerių metų perspektyvai dar 2019 metais nustatė mūsų dviejų valstybių vadovai. Šie prioritetai išlieka aktualūs, ir mes dedame visas pastangas, kad jie būtų tinkamai įgyvendinti visais dvišalių santykių koridoriais – nuo Europos ir euroatlantinės integracijos tematikos iki kultūrinio ir humanitarinio bendradarbiavimo ar bendradarbiavimo energetikos srityje klausimų. Šiandien mūsų dvišalių santykių darbotvarkė yra tokia plati, jog turėčiau duoti ne vieną interviu, kad bent jau bendrais bruožais galėčiau papasakoti ne tiek apie planus ir perspektyvius projektus, kiek apie tai, kas JAU padaryta. Apskritai mūsų dvišalius santykius norėčiau apibūdinti trimis žodžiais: „dinamiškumas, pasitikėjimas ir atsidavimas“. Su tuo yra susijęs vienas labai iškalbingas faktas, kurio aš negaliu nepaminėti. Tie, kurie stebi Ukrainos veiklą tarptautinėje arenoje, žino, kad neseniai, o būtent rugpjūčio 26 d., Ukrainos Prezidentas Volodymyras Zelenskis pasirašė Įsaką № 448/2021, kuriuo buvo pradėtas Ukrainos Nacionalinio saugumo ir gynybos tarybos šių metų liepos 30 d. sprendimo „Dėl Ukrainos užsienio politinės veiklos strategijos“ įgyvendinimas. Ši globali Strategija yra viešai prieinama ir kiekvienas norintysis gali su ja susipažinti oficialioje Ukrainos valstybės vadovo svetainėje. Mums gi svarbu yra tai, jog šio dokumento tekste Lietuvos Respublika minima aštuonis kartus! Ir formuluotės, panaudotos apibūdinti dabartinę mūsų dvišalių santykių su Lietuva būklę, yra daugiau nei iškalbingos. Tai ir teiginys, kad „strateginės partnerystės santykiai, taip pat ir su Lietuvos Respublika, yra svarbus stabilumo veiksnys Vidurio ir Rytų Europoje, Azovo, Juodosios, Baltijos ir Viduržemio jūrų regione ir svarbus bendros Europos saugumo architektūros elementas“. Tai ir visas 119 punktas, kuriame pateikiamas išsamus strateginės partnerystės tarp mūsų dviejų valstybių, bendrai, svarbos įvertinimas. Atskirai akcentuojamos „Ukrainos, Lenkijos Respublikos ir Lietuvos Respublikos trišalio bendradarbiavimo plėtros perspektyvos Liublino trikampio, Ukrainos, Lenkijos ir Lietuvos Tarpparlamentinės asamblėjos formatuose bei karinio komponento (bendros Lietuvos, Lenkijos ir Ukrainos brigados (LITPOLUKRBRIG) perspektyvos“. Visa tai kartu leidžia labai užtikrintai teigti, jog mes esame visiškai patenkinti dabartiniu dvišalių santykių, grindžiamų visuotinėmis bendražmogiškomis vertybėmis ir bendrais interesais, įskaitant užsienio politikos interesus, lygiu.

Manau, čia yra svarbu pažymėti, kad Ukraina yra be galo dėkinga Lietuvos Respublikos Prezidentui Gitanui Nausėdai už jo asmeninį dalyvavimą Krymo platformos inauguraciniame aukščiausiojo lygio susitikime, įvykusiame rugpjūčio 23 d. Kijeve. Tai naujas tarptautinis konsultacinis, koordinacinis formatas, kuris sukurtas vystyti Ukrainos Prezidento iniciatyvą, kuria siekiama didinti tarptautinio atsako į vykstančią Krymo okupaciją veiksmingumą, didinti tarptautinį spaudimą Kremliui, užkirsti kelią tolesniems žmogaus teisių pažeidimams ir apginti okupacinio režimo aukas, taip pat pasiekti pagrindinį tikslą – Krymo deokupacija ir jo grąžinimą Ukrainai. Esame be galo dėkingi Lietuvos Respublikos pirmajai poniai Dianai Nausėdienei už jos asmeninį dalyvavimą unikaliame tarptautiniame renginyje, kurį inicijavo Ukrainos pirmoji ponia Olena Zelenska, Kijevo aukščiausiojo lygio Pirmųjų ponių ir ponų susitikime „Minkštoji galia naujoje realybėje“, kuris vyko Ukrainos sostinėje taip pat rugpjūčio 23 d., mūsų pagrindinės Valstybės šventės išvakarėse. Ukraina yra ypatingai dėkinga Lietuvos Respublikos Prezidentui ir Lietuvos pirmajai poniai už asmeninį dalyvavimą iškilminguose renginiuose, įvykusiuose Kijeve 2021 m. rugpjūčio 24 d., Ukrainos Nepriklausomybės 30-mečio proga. Esame labai dėkingi

broliškai Lietuvai už nuoširdžią paramą mūsų kovai už Laisvę, už mūsų ir jūsų Laisvę.

Neseniai arkivyskupas Visvaldas Kulbokas paskirtas nuncijumi Ukrainoje. Kuo Ukrainai svarbi Šv. Sosto diplomatija ir tai kad ją vykdys iš Lietuvos kilęs arkivyskupas?

Negaliu pradėti savo atsakymo, nepaminėdamas prisiminimo apie ryškią naujai paskirto Apaštališkojo nuncijaus, Vatikano ambasadoriaus Ukrainoje monsinjoro Visvaldo Kulboko įšventinimo į vyskupus ceremoniją, kuri įvyko Vilniuje šių metų rugpjūčio 14 d. ir kurioje, organizatorių kvietimu, aš turėjau garbės dalyvauti asmeniškai. Tai neabejotinai savo svarba yra išskirtinis įvykis ne tik mums, bet ir Lietuvai, apie ką liudija, visų pirma, Lietuvos valstybės vadovo ir Lietuvos pirmosios ponios asmeniškai, pirmojo Nepriklausomos Lietuvos Atkuriamojo Seimo Pirmininko, daugybės Lietuvos Parlamento narių, taip pat Lietuvos visuomenės ir ukrainiečių bendruomenės bei žiniasklaidos atstovų dalyvavimas minėtoje ceremonijoje. Be to, pačiai įšventinimo ceremonijai asmeniškai vadovavo Šventojo Sosto valstybės sekretorius kardinolas Pietro Parolinas, su kuriuo, be kita ko, aš turėjau garbės ir malonumo tą dieną asmeniškai pabendrauti. Žinoma, mes aiškiai suprantame, kiek svarbi Šventajam Sostui yra tolesnė santykių su Ukraina plėtra, kurios kontekste būtent monsinjoro Visvaldo Kulboko paskyrimas naujuoju Vatikano ambasadoriumi Kijeve įgauna papildomos svarbios simbolinės reikšmės.

Dėl didelės emigracijos Lietuvoje atsiranda kai kurių specialistų trūkumas. Tą problemą bandoma spręsti kviečiantis specialistus iš Ukrainos. Yra savivaldybių, kaip pavyzdžiui, Akmenės rajono savivaldybė, yra įdarbinusi iš Ukrainos atvykusių gydytojų, iš Ukrainos atvykę žmonės kuria savo verslus, bet meras ne sykį skundėsi dėl atsiradusi tarpvalstybinių sunkumų.

Nuotr. iš Ukrainos ambasados archyvo

Ambasadoriaus susitikimas su ukrainiečių bendruomenės Lietuvoje atstovais.

Lietuva suteikia ukrainiečiams darbo vizą, kurią kas kiek laiko reikia atnaujinti. Galbūt su Lietuva bandoma spręsti šią problemą? Jei taip, kaip sekasi?

Žinia, kad COVID-19 pandemija sukėlė tam tikrų sunkumų žmonių įsidarbinimo procese, nes dauguma įmonių buvo priverstos laikinai pakeisti savo darbo planus, o kai kuriais atvejais ir nutraukti gamybos procesą. Taip pat įvyko greitas persiorientavimas į profesijas, kurių anksčiau taip nereikėjo, o ypač – į medicinos profesijas. Visų pirma, tai gydytojai infektologai, epidemiologai, anesteziologai, pulmonologai, taip pat slaugytojos, globos tarnybos specialistai.

Kadangi nėra specialių leidimų rūšių laikinai įdarbinti Lietuvoje ukrainiečius, Ukrainos Ambasada Lietuvoje, siekiant apsaugoti Ukrainos piliečių teises ir teisėtus interesus, parengė atitinkamą informaciją Ukrainos piliečiams, kurie įsidarbino arba planuoja įsidarbinti Lietuvoje. Su šia, mūsų nuomone, labai svarbia informacija norintys gali susipažinti ir oficialioje mūsų diplomatinės atstovybės svetainėje, ir kai kurių Lietuvos valstybinių institucijų oficialiose svetainėse.

Kalbant apie „D“ tipo nacionalinių ilgalaikių darbo vizų išdavimo ukrainiečiams procedūrą, reikia pažymėti, kad ji nėra sudėtinga. Lietuvos Ambasada Kijeve ir regioniniai vizų centrai išduoda tokias vizas vienerių metų laikotarpiui, jų nebereikia pratęsti. Jei Ukrainos specialistas teigiamai rekomendavo save Lietuvos įmonėje per metus, tuomet jis turi teisę kreiptis su prašymu leidimui laikinai gyventi Lietuvoje gauti. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis, ukrainiečiai tarp kitų šalių užima pirmaujančias pozicijas Lietuvos darbo migracijos srityje.

Pastaruoju metu pastebimas didelis Ukrainos smulkiojo ir vidutinio verslo susidomėjimas bendradarbiavimu su Lietuvos partneriais. Nėra tokios srities ar pramonės šakos, kurioje ukrainiečiai ir lietuviai nebendradarbiautų. Ukrainos verslininkai siekia išplėsti savo veiklos sritį ir patekti į naujas rinkas, atidarydami verslus Europos Sąjungoje, taip pat ir Lietuvoje. Aukšti vietinių vartotojų standartai ir plati eksporto geografija daro Lietuvą itin patrauklią Ukrainos verslui. Mano žodžius gali patvirtinti Ukrainos įmonės pavyzdys – naminių gyvūnėlių maisto „Kormotech“ (Lvovas) gamintojas, pernai Lietuvoje atidarė naminių gyvūnėlių šlapio maisto gamybos įmonę.

Remdamasi šių ir kitų įmonių veiklos Lietuvoje ir ES, kuriose smulku-

sis ir vidutinis verslas sudaro daugiau nei 50 proc. BVP, patirtimi, Ukraina vis daugiau dėmesio skiria smulkiajam ir vidutiniam verslui technologijų vystymosi ir modernizavimo įmonėse srityje, sujungiant verslo plėtrą ir inovacijas. Taip pat turiu paminėti, kad verslo forumo „UkraineInvest Talks“, vykusio šių metų liepos 8 d. Vilniuje, dalyvaujant Ukrainos Ministrui Pirmininkui Denisui Šmigaliui, metu pagrindinis dėmesys buvo skiriamas būtent smulkiojo ir vidutinio verslo galimybėms plėtoti savo veiklą. Šio verslo renginio metu buvo pristatytos Ukrainos investicinės galimybės, tematinių diskusijų metu aptarti Ukrainos investavimo pranašumai, pristatyti didelio masto privatizavimo objektai ir Ukrainos naudingų iškasenų investicinis atlasas, o taip pat pristatytas Ukrainos investavimo potencialas kūrybinėse industrijose ir turizmo sektoriuje. Renginyje taip pat buvo aptariamos Lietuvos įmonių veiklos Ukrainoje problemos. Mes žinome apie problemas, svarbiau yra pateikti atsakymus į jas. Todėl Ukrainos užsienio reikalų ministerija per prie šios institucijos įsteigtą Eksportuotojų ir investuotojų tarybą sukuria naujas galimybes eksportuotojams, be kita ko, smulkiajam ir vidutiniam verslui, o taip pat skatina verslo kontaktus tarp Ukrainos eksportuotojų bei importuotojų užsienyje.

Kokius kitus ukrainiečių diasporos Lietuvoje klausimus tenka spręsti ir su kokiais sunkumais susiduriate?

Yra keletas svarbių klausimų, susijusių su patalpų suteikimu ukrainiečių bendruomenės organizacijų veiklai. Ambasada deda pastangas, kad padėtų jas išspręsti, glaudžiai bendradarbiaudama su vietos valdžia ir Ukrainos garbės konsulais šiuose Lietuvos regionuose.

Prieš porą metų Migracijos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės paskelbė, kad Lietuvoje gyvena per 17 tūkst. ukrainiečių. Be abejo, didžiajai jų daliai svarbu išsaugoti savo etnokultūrą, puoselėti savo kalbą, tikėjimą. Kokie ambasados santykiai su ukrainiečių diaspora Lietuvoje?

Ukrainos išeivija yra viena didžiausių pasaulyje. Ukrainiečiai – ketvirta pagal dydį Lietuvos tautinė bendruomenė. Pagal Lietuvos Respublikos statistikos departamento duomenimis, 2019 m. gruodžio 31 d. Lietuvoje gyveno maždaug 28 tūkstančiai etninių ukrainiečių – Lietuvos piliečių (1 proc. gyventojų).

2021 m. rugsėjo mėn. duomenimis, Lietuvoje veikia 13 visuomeninių ukrainiečių organizacijų, tarp kurių Vilniaus ukrainiečių bendrija, Kauno ukrainiečių draugija, Pabaltijo ukrainiečių asociacija (Klaipėdos m.), Ukrainos kultūros ir švietimo centras „Šeima“ (Klaipėdos m.), Visagino ukrainiečių draugija, Jonavos rajono ukrainiečių bendruomenė, Ukrainiečių bendrija „Karpatai“ (Šiaulių m.), Ukrainos tradicinės kultūros ir folkloro klubas „Prosvit“ (Klaipėdos m.), Ukrainos jaunimo asociacija „Zoria“ (Vilniaus m.), Ukrainos Stačiatikių Bažnyčios Kijevo Patriarchato visų Ukrainos žemės šventųjų religinė bendruomenė Lietuvoje. Galingas religinis ir kultūrinis ukrainiečių centras Lietuvoje yra Ukrainos graikų apeigų katalikų Švenčiausiosios Trejybės bažnyčia Vilniaus mieste, pastatyta dar 1514 m. Lietuvos didžiojo etmono, Ukrainos kunigaikščio Konstantino Ostrogiškio, vadovavusio LDK kariuomenei, pergalės prieš Maskvos kariuomenę prie Oršos garbei. 2020 metų lapkritį buvo įregistruota Kauno ukrainiečių bendruomenė, o taip pat VšĮ „Ukrainiečių darbo teisių gynimo centras“ Vilniaus m.

Ukrainos Ambasada Lietuvoje palaiko nuolatinius ryšius su užsienio ukrainiečių atstovais, gyvenančiais Lietuvos teritorijoje. Prie Ambasados veikia Visuomeninė Taryba, kurios veikloje „priešpandeminiu laikotarpiu“ aktyviai dalyvavo visų ukrainiečių organizacijų vadovai ir atskiri autoritetingi Ukrainos ir Krymo totorių bendruomenių atstovai. Reguliariai vyksta renginiai, skirti reikšmingoms datoms ir įvykiams, tarp kurių – nacionalinių švenčių minėjimai, istorinės datos ir įvykiai, kultūros ir meno renginiai, žymių Ukrainos istorijos ir kultūros veikėjų pagerbimas, teminės fotografijų ir meno parodos, didelio masto viešieji renginiai įvairiuose Lietuvos miestuose. Kartu su ukrainiečių bendruomene mes pradėjome naujas tradicijas, kurias, esu tikras, tęs mūsų tęsėjai. Tarp šių tradicijų paminėsiu vieną – Tarptautinis rankinio veteranų turnyras Ukrainos ambasadoriaus Lietuvos Respublikoje taurei laimėti, kuris, tikimės, artimiausiu metu, pagerėjus epidemiologinei situacijai, bus pažymėtas jau 5-osiomis jubiliejinėmis varžybomis.

Tarp paskutinių svarbių renginių, surengtų kartu su Lietuvos ukrainiečių bendruomene, paminėsiu neseniai Lietuvos Respublikos Seime vykusią parodą „Mes jūsų laukiame, mes jūsų ieškome, nepamirštame“. Paroda buvo parengta Visuomeninės organizacijos „Visos Ukrainos Antiteroristinės operacijos/Jungtinių pajėgų operacijos dalyvių motinų ir giminių visuomeninis sąjūdis „Berehynia (Sergėtoja)“, kurios atstovai atvyko į Vilnių, pastangomis. Oficialiais duomenimis, laikinai okupuotose Ukrainos Donecko ir Luhansko sričių teritorijose be žinios dingo 258 žmonės, tarp jų 67 kariai ir rezervistai. Dar mažiausiai 44 žmonės nuo Rusijos okupacijos pradžios tapo prievartinio dingimo aukomis Krymo teritorijoje ir Sevastopolyje.

2021 metais mes taip pat pažymėjome ukrainiečių pulkininko Jevheno Konovaleco, turėjusio Lietuvos pilietybę, 130-ąsias gimimo metines. Būtent Lietuva buvo toji Europos šalis, kuri suteikė pilietybę XX a. pradžios išsivadavimo kovų Ukrainos nacionalistų organizacijos Pirmininkui J. Konovalecui, paguldžiusiam savo galvą už Ukrainos laisvę ir nepriklausomybę.

Kuo svarbi ukrainiečių diaspora Lietuvoje Ukrainai?

Aš didžiuojuosi tuo, kad Lietuvos ukrainiečiai yra tikri ir ištikimi jos patriotai, tikri ir ištikimi Ukrainos patriotai, tikri ir ištikimi Ukrainos ir Lietuvos vienybės šalininkai ir rėmėjai.

Prieš atvykdamas į Lietuvą kaip Ukrainos Ambasadorius, daugiau nei ketverius metus ėjau Ukrainos užsienio reikalų ministerijos Užsienio ukrainiečių ir kultūrinio bei humanitarinio bendradarbiavimo departamento direktoriaus pareigas. Ir būtent todėl turėjau puikią galimybę bendrauti su ukrainiečių bendruomenių atstovais iš daugelio pasaulio šalių, apsilankyti jų organizacijose. Aš visada lenkiau jiems galvą, gerbdamas ukrainiečius užsienyje už jų nuoširdžią meilę gimtajai žemei, ukrainiečių kalbai, mūsų tūkstantmetei istorijai, tradicijoms, kultūrai – už meilę, kuri visada buvo matoma šių žmonių akyse, kuri buvo jaučiama kiekviename jų žodyje, kiekviename jų tam tikslui skirtame darbe. Aš mačiau, kaip juos už tai labai gerbia kitų tautų atstovai, šalia kurių gyvena ukrainiečiai.

Būtent nuoširdžios pagarbos jausmas Lietuvos ukrainiečiams yra pagrindinis mano bendravimo su jais turinys, nes Likimas padovanojo man galimybę susitikti su tikrai unikaliais žmonėmis, talentingais ir įkvėptais Ukrainos tautos ambasadoriais. Tarp jų aš suradau ne tik nuoširdžių bendraminčių, bet ir tikrų draugų.

Ukraina visada yra kartu su savo daugiamilijonine užsienio bendruomene. Ukrainos valstybė, idant būtų patenkinti užsienio ukrainiečių tautiniai, kultūriniai ir kalbiniai poreikiai, sudarydama atitinkamas tarptautines sutartis, pirmiausia rūpinasi ukrainiečių mažumų teisių užsienyje užtikrinimu, optimalių sąlygų ir galimybių kūrimusi patenkinti jų socialinės, kultūrinės, švietimo, informacinius ir kitus poreikius. Ukrainos Vyriausybė, tam tikrų valstybės biudžeto programų pagalba, teikia finansinę paramą, kad ukrainiečių visuomeninės organizacijos galėtų rengti kultūrinius renginius, kad būtų remiama ukrainiečių sekmadieninių mokyklų veiklą, saugomi ir atidengiami paminklai iškiliems Ukrainos istorijos veikėjams.

Šiuo metu Ukrainos užsienio reikalų ministerija, siekdama pakelti mūsų valstybės ir ukrainiečių užsienyje sąveiką į kokybiškai naują lygį, rengia naują šios sąveikos Strategiją, kurios pristatymas turėtų įvykti artimiausiu metu.

Ukrainos išeivijos, taip pat ir Lietuvoje, įtaka mūsų šalies įvaizdžio formavimui užsienyje, Ukrainos interesų ginimas tarptautinėje arenoje, jos eurointegracijos ir euroatlantinių siekių palaikymas, kova su išorine agresija, naujų galimybių ekonomikos plėtrai sukūrimas – viso šito pervertinti neįmanoma.

Yra kelios ukrainiečių migracijos į Lietuvą bangos, galbūt pastebite šių diasporų požiūrio į Ukrainą, į savo etnokultūrą, skirtumus? Jei taip, kokie jie?

Žinoma, didelė Lietuvos ukrainiečių bendruomenė – tai gyvas organizmas, kuris patyrė ir patiria įtakų bei pokyčių dėl įvairių ekonominių, politinių ir kultūrinių veiksnių. Tuo pačiu, aš nebuvau sutikęs Lietuvoje ukrainiečių, kurie nesididžiuotų savo kilme, kurie su meile neprisimintų savo gimtosios žemės, kurie nesididžiuotų ukrainiečių kultūros paveldu. Be abejo, yra skirtingi pomėgiai ir skirtingos jų apraiškų formos, kurias sąlygoja, be kita ko, amžius. Tačiau tai tik praturtina vietinės ukrainiečių bendruomenės kultūrinį gyvenimą.

Ir pabaigai, ko palinkėtumėte Lietuvos ukrainiečiams?

Vienytis. Palaikyti vienas kitą. Stiprinti ir plėsti tarpusavio santykius, toliau palaikyti aktyvius ryšius su Ukraina.

Linkiu sėkmės visuose sumanymuose ir geros sveikatos. Linkiu visai broliškos Lietuvos ukrainiečių bendruomenei, kiekvienai šeimai – tvirto Tikėjimo ir Viešpaties palaimos.

Dėkoju už pokalbį.

Kalbino Karolina Baltmiškė

Sakartvelas – oficialus valstybės pavadinimas

2018 metų gegužės pradžioje Valstybinė lietuvių kalbos komisija (VLKK) patvirtino alternatyvų Gruzijos pavadinimą – Sakartvelas, o nuo 2020 gruodžio 21 dienos Sakartvelas tapo oficialiu valstybės pavadinimu.

„Sakartvelas yra originalus valstybės pavadinimas. Kartvelų kalboje jis skamba Sakartvelo. Mano galva, yra neblogas dalykas, kai mes kitos tautos valstybės pavadinimą perimame tiesiai arba sugalvodami patys, kaip yra atsiradę Lenkijos ar Vokietijos pavadinimai, – mintimis apie valstybių pavadinimus lietuvių kalba dalijasi Valstybinės lietuvių kalbos komisijos pirmininkas Audrys Antanaitis. – Pavadinimas Gruzija kartvelams yra primestas ir jis jiems nėra priimtinas. Kadangi tai buvo ilgai

Valstybinės lietuvių kalbos komisijos pirmininkas Audrys Antanaitis.

okupuotas kraštas, pasaulyje įsitvirtino du pavadinimai: Gruzija arba Džordžija. Daugiau nei prieš dešimt metų kartvelai kreipėsi į Lietuvą, prašydami pakeisti jų valstybės pavadinimą. Tačiau tuo metu į jų prašymą nebuvo atsižvelgta. Tad 2018 metais Gruzijos ambasada Lietuvoje vėl kreipėsi į Lietuvą su tuo pačiu prašymu ir Valstybinė lietuvių kalbos komisija pradėjome valstybės pavadinimo keitimo procedūrą."

Komisijos pirmininko teigimu, Lietuva nebuvo vienintelė, atsižvelgusi į Gruzijos prašymą. Šios šalies pavadinimą pakeitė Japonija ir Estija, įteisindamos angliską pavadinimą. Lietuva nusprendė atkurti originalų šios šalies pavadinimą.

„Keičiant šalies pavadinimą reikėjo surasti ir lietuvių kalbos gramatiką atitinkančią formą. Pagal lietuvių kalbos darybą lyg ir turėtų būti Kartvelija. Tačiau šis pavadinimas netiko, nes buvusi Gruzija yra bent penkių tautų šalis. Kartvelai yra viena iš tautų. Taigi Kartvelija reiškia tik kartvelų gyvenamąją teritoriją. Visų tautų junginys yra Sakartvelo,– apie originalaus valstybės pavadinimo įteisinimo Lietuvoje procedūrą pasakoja Audrys Antanaitis. – Sakartvelas nepažeidžia lietuvių kalbos gramatikos taisyklių. Valstybės piliečiai – sakartveliečiai."

2018 metų gegužės pradžioje VLKK priėmė sprendimą, kad Sakartvelas yra alternatyvus Gruzijos pavadinimas. Tai reiškė, kad oficialus pavadinimas tada buvo Gruzija. „Kadangi per porą metų Sakartvelo pavadinimas visuomenėje prigijo, buvo nuspręsta grįžti prie šios valstybės pavadinimo. Ir praėjusių metų pabaigoje Valstybinė lietuvių kalbos komisija nusprendė, kad Sakartvelas yra oficialus šalies pavadinimas, o Gruzija liko alternatyvus. Taigi Seimo, Prezidento, Vyriausybės ir kitame oficialiame susirašinėjime jau rašomas Sakartvelas. Toks sprendimas buvo akivaizdus parodymas, kad ši tauta ir ši valstybė mums yra labai artima", – teigia pašnekovas.

VLKK pirmininkas primena, kad dar 2018 metais, kai Lietuva įteisino Sakartvelo pavadinimą, sakartveliečiai oficialiai pakeitė iš rusų kalbos atėjusį mūsų šalies pavadinimą Litva į Lietuvą.

TNB inf.

Trys Klaipėdos vokiečių bendrijos dešimtmečiai ir ketvirtis amžiaus Simono Dacho namams

Rasa Miuller

1989 metais Rašytojų namuose Vilniuje įvyko pirmasis Lietuvoje dar gyvenančių vokiečių suvažiavimas. Tais pačiais metais Klaipėdoje įsikūrė klaipėdiečių vokiečių iniciatyvinė grupė, kuri jau balandžio 23 dieną įregistravo Klaipėdos vokiečių-lietuvių kultūros draugiją. Tais pačiais metais buvo įkurtas ir bendrijos choras. Įspūdingas pirmasis viešas choro pasirodymas įvyko 1989 m. lapkritį Teatro aikštėje atidengiant Simono Dacho fontaną, kuris greitai tapo tarp miestiečių populiariausia skulptūra, vadinamąja Anike. Tais pačiais metais buvo pradėtas leisti dvikalbis mėnraštis „Vokiečių žinios Lietuvoje", platintas Lietuvoje, Vokietijoje ir buvusioje Sovietų Sąjungoje vokiečių gyventose teritorijose. 2005 m. mėnraščio leidyba buvo nutraukta.

Simono Dacho namuose įdomių renginių suranda ir uostamiesčio jaunimas. Šie jaunuoliai leidosi į kelionę po literatūrinį Klaipėdos kraštą.

Nuo 2016 metų Klaipėdos vokiečių bendrijai vadovauja Klaus Peter Paul Grudzinskas.

Devintojo dešimtmečio pradžioje, kai Lietuvoje dar daug ko trūko, bendrija rūpinosi humanitarinės pagalbos iš Vokietijos organizavimu ir jos skirstymu. Tai buvo ir rūbai, ir medikamentai, ir maisto produktai, ir baldai... Ši veikla truko net 10 metų.

1993 m. draugija pasivadino Klaipėdos vokiečių bendrija, vienijančia Klaipėdos krašto vokiečius. Bendrija pradėjo organizuoti vokiečių kalbos kursus, mat per

Simonas Dachas – vienas žymiausių XVII a. Prūsijos poetų. Jis gimė 1605 metais Mėmelyje. Būdamas 14 metų išvyko į Kenigsbergą ir ten padarė karjerą. Tapo profesoriumi, vieną semestrą buvo universiteto rektorius. Parašė apie 1400 kūrinių, daugiausia – proginių eilėraščių ir tekstų liuteronų giesmėms.

Iš visų kūrinių apie 1000 vokiečių kalba. Tuo metu tai buvo retenybė, nes tada viskas rašyta naująja lotynų kalba.

Simonas Dachas siejasi ir su lietuvių kalba. Jis parašė dedikaciją Danieliaus Kleino lietuvių kalbos gramatikai. Manoma, kad gramatikai tai pridėjo svorio ir taip 1653 m. Kenigsberge dienos šviesą išvydo lotynų kalba parašyta pirmoji lietuvių kalbos gramatika.

Žinomiausias S. Dacho pasaulietinis eilėraštis yra „Taravos Anikė“. Eilėraščio protagonistė – Anna Neander puikuojasi Klaipėdoje, Teatro aikštėje.

Simono Dacho namų kaimynystėje veikia Simono Dacho progimnazija. Šios mokyklos ištakos siekia 1855 metus, kai toje vietoje buvo atidaryta mokykla. 1932 metais šiai mokyklai suteiktas Simono Dacho vardas. Sovietiniais metais mokyklos pavadinimas buvo pakeistas ir sugrąžintas 1995 metais. Šios mokyklos kaimynystė turėjo įtakos ir namų pavadinimui.

25 metus Simono Dacho namai yra svarbiausia Klaipėdos vokiečių bendrijos susitikimų ir renginių vieta.

sovietmetį daugelis savo gimtąją kalbą buvo primiršę, o vaikai ir anūkai liko jos taip ir neišmokę. Bene svarbiausias bendrijos nuveiktas darbas – tai mokyklos vokiečių kilmės vaikams įkūrimas. Mokyklos steigėjas – Klaipėdos miesto savivaldybė, tačiau kad svajonė turėti savo mokyklą būtų įgyvendinta, reikėjo nueiti nemenkus „kryžiaus kelius“. Dabar ši 1996 metais bendrijos iniciatyva įkurta pradinė mokykla-internatas – jau sėkmingai dirbanti gimnazija, pavadinta iš Klaipėdos krašto kilusio rašytojo ir dramaturgo Hermano Zudermano vardu.

Džiugu, kad puikūs santykiai su šia ugdymo įstaiga tik stiprėja. Mokiniai dalyvauja bendrijos organizuojamuose renginiuose, kūrybinėse dirbtuvėse, noriai lanko Simono Dacho namuose vykstančias vokiško kino popietes. Mokinių ansamblis dažnai reprezentuoja mūsų bendriją Lietuvoje ir Vokietijoje, dalyvauja mūsų projektinėje veikloje. Viešuose Advento koncertuose, grojant styginių instrumentų kvartetui, dainuoja kartu su žinomais Lietuvoje atlikėjais.

Bendromis pastangomis įrašėme kompaktinę plokštelę, šiemet taip pat ruošiamės studijoje įrašyti šešias dainas. Bendrijos vaikai, jaunimo grupės atstovai – mokiniai turi galimybę išvažiuoti pažintinėms kelionėms į Bavariją, dalyvauti tarptautinėse vokiečių tautinių mažumų stovyklose ir kūrybinėse dirbtuvėse.

Labai svarbią vietą bendrijos gyvenime, ypač kultūrinėje veikloje, užima Simono Dacho namai, šiemet minintys veiklos 25-metį. 1990 metais Lietuvos Respublikos Vyriausybės leidimu Klaipėdos miesto valdyba perdavė bendrijai kapitališkai remontuotiną pastatą, esantį Jūros gatvėje. Vokietijos vidaus reikalų ministerijos lėšomis pastatas buvo renovuotas ir pavadintas Simono Dacho namais. 1996 metais šie namai tapo bendrijos susitikimų ir kultūrinių renginių vieta.

Bendrijos veikla yra įvairialypė. Rūpinamės savo senjorais, Klaipėdos krašto vokiečiais, įkūrusiais bendriją ir numačiusiems pagrindines veiklos kryptis. Bendrijos nariams rengiame Advento ir Atvelykio šventes, lankome juos namuose, kviečiame į Simono Dacho namuose vykstančius vokiškos literatūros skaitymus, popietes prie kavos.

2020 m. prasidėjus karantinui ir neturėdami galimybės kartu pabūti per Adventą, parėmus Vokietijos ambasadai Lietuvoje, nuvežėme savo senjorams kalėdinių dovanėlių.

Daug dėmesio skiriame ir darbui su vaikas bei jaunuoliais. Kasmet organizuojame kūrybines dirbtuves: gaminame žibintus ir kalėdinius žaisliukus, kuriame turistinius maršrutus. Taip pat kviečiame į nuotaikingas netradicines vokiečių kalbos pamokėles, mokomės vokiškų dainelių, kepame kalėdinius saldumynus. Didžiausios šventės, kurias vaikams organizuojame – Martyno eitynės lapkričio 11 dieną ir Mykalojaus popietė gruodžio 6 dieną.

Martyno eitynės mieste jau gerai žinomas renginys, į kurį susirenka iki 250 vaikų su tėveliais.

Per Atvelykį su vaikais einame į parką ieškoti kiškių išslapstytų margučių.

Bendrija aktyviai dalyvauja ir miesto kultūriniame gyvenime. 1999 m. pradėtas bene sėkmingiausias projektas – Vokiečių kultūros

Nuotr. iš S. Dacho namų arch.

Bendrijos atstovų susitikimas Simono Dacho namuose.

dienos. Per tiek metų sugebėjome klaipėdiečiams ir miesto svečiams pristatyti įvairių teminių parodų, parodyti daug vokiečių, austrų, šveicarų kurtų kino filmų, supažindinti su Vokietijos kūrėjais: režisieriais, aktoriais, dainininkais, rašytojais, klasikinės ir populiariosios muzikos atlikėjais.

Vienas labiausiai jaudinančių momentų buvo lietuvių-vokiečių kalbomis Vokietijoje pastatytas spektaklis pagal Ulos Lachauer knygą „Rojaus kelias“.

Ula Lachauer aprašo Lenos Grigoleit iš Bitėnų gyvenimą kaip tipišką šio krašto žmogaus likimą. Knyga tapo bestseleriu, o jaudinantis spektaklis, rodytas Klaipėdos ir Šilutės evangelikų liuteronų bažnyčiose, sulaukė daugybės žiūrovų.

Iki Klaipėdoje tautinių kultūrų centro atidarymo Simono Dacho namuose rinkdavosi ir kitos tautinės bendrijos: latviai, baltarusiai, ukrainiečiai, rusai. Ir dabar džiaugiamės puikiais santykiais su kitomis tautinėmis bendrijomis, dalyvaujame Klaipėdos tautinių kultūrų centro inicijuojamuose bendruose projektuose.

Palaikome glaudžius santykius su Klaipėdos vokiečių kalbos mokytojų metodiniu būreliu. Vokiečių kalbos besimokantiems vaikams organizuojame skaitovų konkursus, literatūrines viktorinas, tradicines šventes. Kasmet dalyvaujame Gothe‘s instituto bei Vokietijos ambasados Lietuvoje inicijuotame projekte „Ö kaip vokiškai“. Goeth‘e institutas jau daugelį metų remia bendrijos kultūros projektus, vokiečių kalbos kursus. Instituto parama sudarė mums galimybę jaunuoliams rengti įvairias kūrybines dirbtuves: teatro, fotografijos, muzikos, turistinių maršrutų kūrimo, Klaipėdos krašto literatūrinio palikimo pažinimo ir kt.

Paraiškas kultūros projektų rėmimui teikiame ir Vokietijos ambasadai Lietuvoje, ir Vokietijos Vidaus reiklų ministerijai. Džiaugiamės, kad bendrija sugebėjo užsitarnauti patikimo partnerio vardą, tad kai kuriuos projektus ar šventes paremia ir privatūs asmenys iš Vokietijos. Lietuvoje pagrindiniai mūsų kultūros projektų rėmėjai – Klaipėdos miesto savivaldybė ir Tautinių mažumų departamentas.

Kadangi Klaipėdos kraštas buvo protestantiškas, būtent konfesija ir yra šiuo metu pagrindinis senųjų vietos gyventojų ir atvykėlių iš kitur skiriamasis bruožas. Bendrijos nariai kartu su evangelikų liuteronų bendruomene per Amžinybės sekmadienį lanko buvusias civilines miesto kapines (dabar – Skulptūrų parkas) bei vokiečių karių kapines, kur malda ir giesmėmis pagerbia ten besiilsinčius, padeda gėlių.

Prieš 12 metų, švenčiant bendrijos 20-metį, ilgametė Klaipėdos vokiečių bendrijos pirmininkė Magdalena Piklaps kalbėjo: „Per Bendrijos veiklos dvidešimtmetį ne kartą teko keisti darbo kryptį, tačiau nenuklystame nuo pagrindinio – gimtosios vokiečių kultūros puoselėjimo. Norisi tvirtai sakyti, kad pagrindinės veiklos kryptys per šį laikotarpį nusistovėjusios: tai vokiškų tradicijų gaivinimas, kalbos mokymasis, vokiečių kultūros sklaida, bendravimas su kitomis tautinėmis bendrijomis. Visada buvo svarbu suburti bendrijos narius bendram tikslui – savo tradicijų išsaugojimui ir jų puoselėjimui“ („Klaipėdos krašto prisiminimai“, 2009, S. Jokužio leidykla-spaustuvė, 5 p.).

Per dvylika metų įvyko daug pasikeitimų. 2009 metais bendrija gavo paskutines lėšas Simono Dacho namų išlaikymui. Nuo tada turime patys pasirūpinti, kad namai gyvuotų. Nario mokestis yra labiau simbolinis. Tad didžiausias iššūkis ir yra Simono Dacho namų, kaip kultūros ir susitikimų centro, išlaikymas. Turime keletą svečių kambarių, nuomojame renginių salę, klasę, teikiame gidų paslaugas.

Į mūsų bendriją vis dažniau stoja ir Klaipėdoje apsigyvenę Vokietijos vokiečiai, priimame ir lietuvius, kurie pageidauja, kad jų vaikai mokytųsi Hermano Zudermano gimnazijoje. Tad organizuodami veiklą įsiklausome į visų narių interesus. Tikime, kad bendrija turi ateitį ir dar daugelį metų bus Klaipėdos daugiakultūrio miesto, kitais metais švęsiančio 770 metų įkūrimo jubiliejų, neatskiriama dalimi.

Prezidentas: žydų gelbėtojų drąsa ir kilnumas yra įpareigojimas mums visiems

Rugsėjo 14-ąją, artėjant Lietuvos žydų genocido aukų atminimo dienai, Lietuvos Respublikos Prezidentas Gitanas Nausėda Valstybės apdovanojimais pagerbė asmenis, gelbėjusius žydus nuo nacių genocido, ir įteikė Žūvančiųjų gelbėjimo kryžius.

Nuotr. iš Prezidentūros arch.

„Kiekvieną rugsėjį, minėdami Lietuvos žydų genocido aukų atminimo dieną, pagerbiame per Antrąjį pasaulinį karą nužudytų Lietuvos piliečių žydų atminimą. Kartu pagerbiame ir žydų gelbėtojus – žmones, kurie drįso pasipriešinti okupaciniam režimui, nepaisydami mirtino pavojaus sau ir savo šeimoms“, – apdovanojimų ceremonijoje sakė šalies vadovas.

Prezidentas priminė, kad žydų gelbėtojai Lietuvoje veikė itin sudėtingomis sąlygomis – iš laikraščių puslapių sklido nuožmi antisemitinė agitacija, vyko masinės žydų žudynės, išdrįsę slapstyti pasmerktuosius ar priešintis okupaciniam režimui taip pat nesulaukdavo pasigailėjimo.

„Tačiau gelbėtojų drąsa ir žmogiškumas buvo stipresni už prievartą ir baimę. Jie išsaugojo gyvybes ir pratęsė gyvenimus. Jų kilnus pavyzdys drąsiai gali būti vadinamas didvyriškumo ir humanizmo etalonu“, – Valstybės apdovanojimų ceremonijoje sakė Prezidentas.

Prezidento dekretu Žūvančiųjų gelbėjimo kryžiaus apdovanojimais buvo apdovanoti 37 asmenys.

Gelbėtoja Kristina Kazlauskienė (Arvasevičiūtė) atvyko atsiimti apdovanojimo pati, kitiems apdovanojimus Prezidentas įteiks po mirties, juos atsiėmė artimieji.

Prezidento komunikacijos grupės inf.

Kupiškyje prisimintos Holokausto aukos

Nadiežda Krakovskaja

Autorės nuotr.

Holokausto aukų pagerbimas Kupiškyje.

Tarptautinė komisija nacių ir sovietinio okupacinio režimo nusikaltimams Lietuvoje įvertinti ir Kupiškio etnografijos muziejus, Kupiškyje paminėjo Holokausto aukas. Renginyje dalyvavo Europos Parlamento narė Rasa Juknevičienė, Užsienio reikalų ministerijos ambasadorius ypatingiems pavedimams Marius Janukonis, Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimų centro generalinis direktorius dr. Arūnas Bubnys, Tarptautinės komisijos nacių ir sovietinio okupacinio režimo nusikaltimams Lietuvoje įvertinti vykdomojo direktoriaus pavaduotoja Ingrida Vilkienė, JAV ambasados Lietuvoje darbuotoja Linley Wartenberg, Panevėžio miesto žydų bendruomenės pirmininkas Genadijus Kofmanas,

nužudytų kupiškėnų anūkė Necha-Nadiežda Krakovskaja, Kupiškio rajono meras Dainius Bardauskas ir rajono gyventojai.

Renginį pradėjo Kupiškio etnografijos muziejaus muziejininkė istorikė Aušra Jonušytė. Tarptautinės komisijos nacių ir sovietinio okupacinio režimo nusikaltimams Lietuvoje įvertinti vykdomojo direktoriaus pavaduotoją Ingrida Vilkienė pasakojo apie šiais metais vykdomas „Atminties kelio“ projektą. Nužudytų Kupiškio žydų vardus ir pavardes skaitė Povilo Matulionio progimnazijos mokinės.

Ambasadorius ypatingiems pavedimams M. Janukonis pažymėjo, kad už žodžio Holokaustas – mūsų kaimynai, draugai, bendrapiliečiai. Ambasadorius dėkojo Kupiškio bendruomenei už tai, kad ji stengiasi prisiminti istoriją ir įamžino beveik visų Kupiškio žydų vardus ir pavardes.

„Sunku būtų išmatuoti Holokausto aukų kančios mastą. Kiekvienas iš šių šimtų tūkstančių žydų, nužudytų Kupiškyje ir visoje Lietuvoje, buvo įaustas į Lietuvos visuomenės audinį. Jie turėjo vardus. Jie turėjo planų ir svajonių. Galime tik įsivaizduoti, kaip jie būtų praturtinę šią šalį ir pakeitę pasaulį, jei nebūtų nužudyti vien dėl to, kad buvo žydų tautybės“, – kalbėjo JAV ambasadoriaus Lietuvoje Roberto Gilchristo vardu kalbėjusi ambasados darbuotoja Linley Wartenberg.

Lietuvos žydų bendruomenės pirmininkės Fainos Kukliansky padėką renginio organizatoriams ir dalyviams perdavė Panevėžio miesto žydų bendruomenės pirmininkas Genadijus Kofmanas.

Savo senelių Chanos ir Mendelio Smilgos atminimą pagerbė Necha-Nadiežda Krakovskaja dėkodama kupiškėnams už prižiūrimas žydų laidojimo vietas, istorikei Aušrai Jonušytei už istorinės atminties sklaidą.

Pagerbiant nužudytųjų atminimą ant paminklo Holokausto aukoms buvo dedami akmenukai su kupiškėnų vardais, smuikavo Kupiškio meno mokyklos mokinės.

Istorikė A. Jonušytė pristatė Kupiškio etnografijos muziejaus vykdomas veiklas ir tyrimus Holokausto tema ir dėkojo dr. A. Bubniui už parašytus straipsnius jos sudarytiems leidiniams. Istorikė su pasididžiavimu pažymėjo, kad dviem knygoms apie Kupiškio ir rajono žydų bendruomenę pratarmes parašė pirmasis Izraelio ambasadorius Lietuvoje Amiras Maimonas.

Renginyje dalyvavo Alytaus rusų kultūros draugijos „Malachit“ nariai Eugenijus Rakauskas, Joana Pekarskienė. Prie gedulingos misijos prisidėjo Kauno rusų kultūros centro „Mokslas – Šviesa“ vadovė Tatjana Vilčinskienė.

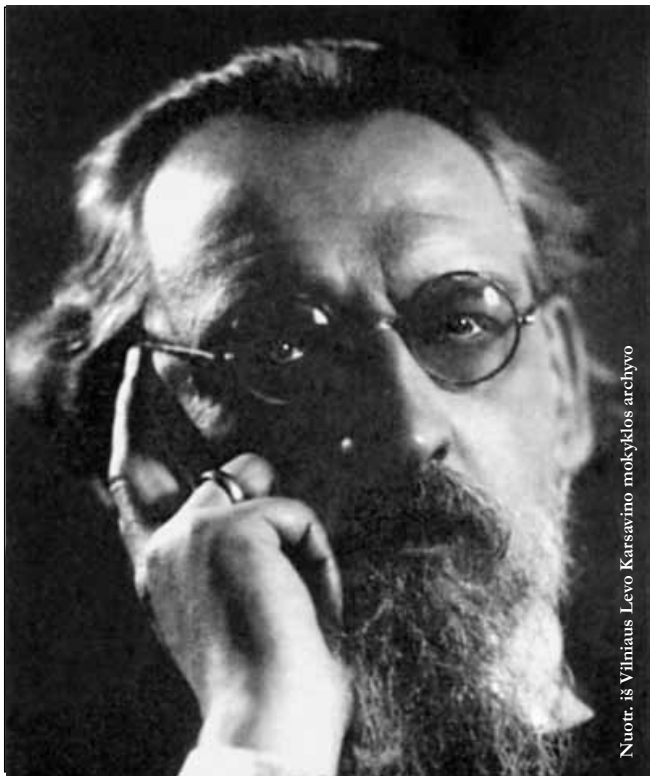
Levas Karsavinas: Lietuvos ir Rusijos filosofas, istorikas, poetas

Karolina Baltmiškė

Šio žmogaus vardu Vilniuje ir Kaune pavadintos dvi mokyklos, gatvės, jo gyventos vietos paženklintos atminimo lentomis. Tai profesorius Levas Karsavinas – religijos filosofas, istorikas, poetas, palikęs ryškų pėdsaką Lietuvos kultūroje ir moksle. Dar iki atvykimo į Lietuvą 1928 metais, jis buvo pripažintas Rusijoje, gerai žinomas ir Vakarų šalių mokslo pasaulyje, bendravo su Italijos, Prancūzijos, Vokietijos istorikais ir filosofais.

Įkvepiantis pavyzdys

Levo Karsavino vardas vienai iš Vilniaus mokyklų, kurioje rusų kalba yra ugdomoji, buvo suteiktas 1996 metais. 2005 metų spalio 18 dieną mokykla įkūrė Levo Karsavino muziejų, kuris tapo ne tik motyvuojančia mokytis priemone, bet ir pritraukia įvairių svečių dėmesį. „Kuriant muziejų ir renkant jam eksponatus sulaukėme ir mokslininkų, ir universiteto dėstytojų, ir žymių bendruomenės veikėjų, ir žurnalistų pagalbos, – pasakoja mokyklos psichologė Natalija Koltunova, kuri kartu su mokyklos bibliotekininke Larisa Filčenko ir socialine pedagoge Tatjana Tynčenko rūpinasi muziejumi, jo pildymu ir panaudojimu ugdymo procese. – Muziejuje esame sukaupę nemažai Levo Kar-

Nuotr. iš Vilniaus Levo Karsavino mokyklos archyvo

Pasaulyje žinomas religijos filosofas, istorikas Levas Karsavinas tapo stalininių represijų auka – jis mirė Komijoje, Abezės lageryje.

savino darbų ir dokumentų, jo arba apie jį rašytų straipsnių ir rankraščių kopijų, knygų, nuotraukų. Jo asmeninių daiktų turime labai nedaug – akinius, parkerį, portsigarą. Juos mums padovanojo Karsavino šeimos draugė Milda Gutauskienė.“

Pašnekovė prisimena, kad pradėjus kurti mokyklos muziejų buvo susisiekta su profesoriaus dukra Susana, bet prieš juos apsilankiusieji jau buvo gerokai aptuštinę dukters turimus archyvus. „Vartome jos turimus albumus, ten – tik tuščios vietos, – apgailestauja Natalija ir pasidalija lūkesčiais. – Labai norėtume, kad mūsų mokyklą papuoštų profesoriaus biustas ar bareljefas. Gal pasibaigus pandemijai ir pavyks.“

Nors profesoriaus raštai moksleiviams dar sunkiai suvokiami, bet, kaip teigia pašnekovė, mokykla randa būdų, kaip šios asmenybės gyvenimą ir veiklą panaudoti ugdymui. Jo darbai prisimenami mokantis Europos viduramžių istorijos, skatinant vaikus mokytis valstybinės lietuvių kalbos.

Juk į Lietuvą atvykęs Levas Karsavinas per pusantrų metų išmoko lietuvių kalbą ir daug darbų yra parašęs būtent šia kalba. „Jis mūsų mokiniams yra motyvacijos pavyzdys, parodantis mokymosi svarbą. Jis puikiai baigė gimnaziją, universitetą, tapo jauniausiu Rusijos profesoriumi“, – pabrėžia Natalija Koltunova.

Į Lietuvą atvedė tremtis

Levas Karsavinas gimė 1882 metais Peterburge, aktoriaus Platono Karsavino ir rašytojos Anos Karsavinos šeimoje. Jo sesuo – garsi balerina Tamara Karsavina. 1901–1906 metais jis studijavo istoriją Peterburgo universitete. 1916 metais Levas Karsavinas apgynė daktaro disertaciją tema „Viduramžių religingumo pagrindai XII–XIII amžiuose“. Dėstė Peterburgo universitete, vedė seminarus „XIII amžius mistika“ ir „Popiežių valdžios istorija“.

Šia lenta paženklintame kampiniame Didžiosios ir Švarco gatvės name, Vilniuje 1940–1949 metais gyveno Levas Karsavinas

Po Rusijoje įvykusios vadinamosios Spalio revoliucijos, Levo Karsavino gyvenimas smarkiai pasikeitė. Pirmuosius kelerius metus bolševikų valdžia dar nelabai kišosi į mokslo ir kultūros sritis, tad profesorius dar aktyviai dirbo. 1918 metais išrinktas Peterburgo universiteto profesoriumi. Jis leido knygų „Mistikos bibliotekos“ seriją. 1920 metais jis kartu su keliais bičiuliais įkūrė „Petrapilio“ leidyklą.

1921 metais Rusijoje prasidėjo žymių mokslininkų persekiojimai ir areštai. Tarp netinkamų naujai valdžiai atsidūrė ir Levas Karsavinas. 1922 rugpjūčio viduryje jis buvo areštuotas. Kurį laiką kalinamas, vėliau kartu su didele grupe kitų žymių Rusijos mokslo, meno ir kultūros veikėjų ištremiamas iš Rusijos.

Levas Karsavinas išvyko į Vokieti-

Levas Karsavinas

(1882–1952)

1906 m. baigė Petrapilio (Petrogrado) universiteto Istorijos filosofijos fakultetą.
1910–1912 m. išvyko į Italiją rinkti medžiagos magistro darbui „Religinio gyvenimo bruožai Italijoje XII–XIV a.“
1916 m. apgynė disertaciją Petrapilio universitete.
Nuo 1912 m. iki 1922 m. dėstė istoriją įvairiuose Petrapilio institutuose ir universitetuose.
Nuo 1916 m. jis – profesorius.
1921–1922 m. – Petrapilio universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto dekanas ir Istorijos instituto rektorius.
1922 m. bolševikai L. Karsaviną suėmė ir ištrėmė iš Rusijos. Po to jis gyveno Berlyne, Paryžiuje.
Nuo 1928 m. iki 1940 m. L. Karsavinas profesoriavo Kauno universitete, humanitarinių mokslų fakultete.
Nuo 1940 m. iki 1945 m. jis buvo Vilniaus universiteto profesorius, Visuotinės istorijos katedros vedėjas.
Nuo 1941 m. L. Karsavinas dirbo Dailės muziejuje: muziejaus ekspertu (1941 m.), vėliau – Bibliotekos ir grafikos skyriaus, fotoarchyvo vadovu, muziejaus direktoriumi (1944 m. rugpjūčio 25–1949 m. balandžio 18).
Mirė 1952 m. liepos 12 d. Komijoje
Šaltinis*: Vikipedija*

ją, apsigyveno Berlyne. Buvo išrinktas Rusijos akademinės sąjungos biuro pirmininku. Ir nors jam buvo atviri garsiausi Europos universitetai, jis 1927 metų pabaigoje gavęs kvietimą atvykti į Lietuvą ir vadovauti Kauno universiteto istorijos katedrai, pasirinko Lietuvą. 1928 metų sausio mėnesį Kauno universitete pradėjo skaityti paskaitas, vesti seminarus rusų kalba. Tuo pačiu metu jis intensyviai mokėsi lietuvių kalbos ir jau 1929 metų pradžioje paskaitas skaitė lietuviškai. Kaune jis išleido knygą rusų kalba „Apie asmenybę“ ir lietuvių kalba „Istorijos teorija“.

1935 metais Levas Karsavinas pradėjo redaguoti Kauno Vytauto Didžiojo universiteto mokslo žurnalą „Senovė“.

1940 metais universitetą perkėlus į Vilnių, į Vilnių persikėlė ir profesorius su šeima. Pasibaigus karui 1944 metais profesorius, nors daugelis jo kolegų pasitraukė į Vakarus, liko Vilniuje.

Ketveri metai Dailės muziejuje

1945 metais Levas Karsavinas atleidžiamas iš Vilniaus universiteto ir paskiriamas Dailės muziejaus direktoriumi, gauna šiek tiek paskaitų Dailės institute.

Kaip teigiama Lietuvos nacionalinio dailės muziejaus interneto svetainėje, tapęs direktoriumi muziejaus darbą organizavo moksliniu pagrindu, labai atsakingai ir reikliai. „Pirmasis naujojo direktoriaus uždavinys buvo parengti Vilniaus valstybinio dailės muziejaus statutą. Jis buvo sudarytas iš dviejų dalių: pirmojoje nusakyti muziejaus veiklos tikslai ir uždaviniai, antrojoje aptarta muziejaus struktūra. Pagal statutą svarbiausi muziejaus veiklos tikslai buvo rinkti kultūros vertybes, dokumentinę medžiagą, visa tai moksliškai tirti, inventorizuoti, tvarkyti, saugoti bei šviesti visuomenę, – rašoma muziejaus svetainėje. – L. Karsavino statutas parengtas labai kvalifikuotai. Daugelis čia įrašytų punktų neprarado reikšmės iki šiol. Pokario metais L. Karsavinas pirmiausia stengėsi apsaugoti Lietuvoje grobstomas meno ir kultūros vertybes, rūpinosi, kad be globos likę meno kūriniai būtų perduodami muziejui kaip nuosavybė ar bent depozito teisėmis.“

L. Karsavinui vadovaujant muziejui buvo nustatyta eksponatų apskaitos tvarka, pradėta rašyti nauja muziejaus turto įsigijimo knyga.

L. Karsavinas nuolat rūpinosi, kad muziejus pagal galimybes įsigytų naujų eksponatų, tvarkytų juos, kad į Lietuvą būtų susigrąžintos į Rusiją išvežtos kultūros vertybės. Jam vadovaujant užbaigiamas užsitęsęs Dailės muziejaus kūrimo procesas, padėta pagrindas moksliniam muziejaus darbui. 1947 m. Vilniaus Rotušėje atidaryta pirmoji pokario metais parengta muziejaus ekspozicija. Joje eksponuota vaizduojamoji dailė ir liaudies menas.

Tačiau jo sėkmingą veiklą nutraukė areštas. Sovietinės valdžios akiratyje Levas Karsavinas vėl atsidūrė, tik jau Lietuvoje, 1947 metais, kai jis pabandė užmegzti ryšius su Paryžiuje gyvenančia dukterimi Mariana. Iš jos profesorius gavo laišką ir keletą prancūziškų filosofinių žurnalų. Apie tai sužinojo sovietinis saugumas. Levo Karsavino bute atlikta krata, profesorius sulaikomas ir tardomas. Po kelių dienų jis buvo paleistas, tačiau liko NKVD akiratyje, buvo pastoviai sekamas. 1949 metų liepos 9 dieną profesorius buvo areštuotas ir įkalintas. 1950 metų kovo 14 dieną Ypatingasis pasitarimas prie SSSR MGB nuteisė Levą Karsaviną 10 metų laisvės atėmimo, bausmę atliekant pataisos darbų lageryje. Mokslininkas kalėjo Abezės lageryje Komijoje. Čia jis dar kūrė eiles, rašė. Deja, atsinaujinus tuberkuliozei Levo Karsavino sveikata vis silpo. Žymus mokslininkas mirė lageryje 1952 metų liepos 12 dieną.

L. Karsavino mokslinės veiklos svarba

Levas Karsavinas paliko didžiulį mokslinį ir kūrybinį palikimą. Savo istorijos raštuose ir filosofijos veikaluose jis nagrinėja esminius klausimus – kultūros raidą, valstybės ir visuomenės raidą, tikėjimo ir pasaulėžiūros klausimus. Ryškiausia jo idėja: Kristus yra istorijos centras, būtent per krikščioniškąjį tikėjimą, L. Karsavino požiūriu, žmonija įgavo galimybę vystytis kaip laisvų žmonių bendruomenė. Jo parengta „Europos kultūros istorija“ nagrinėja ilgą Europos kultūros raidos periodą nuo Romos imperijos laikų iki Naujųjų amžių. Knygoje „Istorijos filosofija“ profesorius teigia: „Dažnai istorija vertinama kaip mokslas, nagrinėjantis praeitį. Mano požiūriu, toks istorijos įvertinimas ne visai tikslus. Istorija – tai mokslas apie žmonijos vystymąsi, apie visuomenės ir kultūros raidą. Istorija nagrinėja dabartį ir praeitį. Pažindamas dabartį, istorikas ar filosofas atpažįsta ją simboliuose. Istorikas tarsi menininkas atveria įvairių laikotarpių puslapius, paslaptis. Istoriografijos paradoksas slypi tame, kad tie istorikai, kurie viską vertina vien per priežastingumo prizmę, iš esmės atmeta konkrečių asmenybių įtaką istorijos raidai ir pagrindinį vaidmenį skiria kolektyvams, klasėms.“

Tarp ryškiausių Levo Karsavino darbų – „Italijos religinio gyvenimo apybraižos“, „Viduramžių religingumo pagrindai“, „Viduramžių Europos kultūra“, „Katalikybė“, „Rytai, Vakarai ir rusiškoji idėja“, „D. Bruno“, „Istorijos filosofija“, „Apie pradmenis“ ir daugelis kitų, išleistų įvairiomis pasaulio kalbomis ir lig šiol neprarandančių aktualumo mokslininko veikalų.

„Aš norėjau reabilituoti Levą Karsaviną, tad pasiūliau savo kurso draugui Nikolajui Semionkinui, kuris domėjosi rusų religine filosofija ir dirbo institucijoje prie TSKP CK, parašyti į „Problemas“ (buvau redakcinės

kolegijos narys; pirmuosius numerius rengėme kartu su I. Ledu, vėliau, nuo 4 numerio, į redakcinę kolegiją prisijungė R. Ozolas) straipsnį apie L. Karsaviną. Jis parašė rusiškai, mes išvertėm į lietuvių kalbą. Mūsiškiams tai padarė įspūdį – apie L. Karsaviną rašo TSKP CK darbuotojas! Paskui N. Semionkinas savo atsiminimuose rašė, kad, jeigu tą straipsnį būtų atspausdinęs rusiškai, darbo būtų reikėję pasiieškoti kitur“, – Levo Karsavino reabilitavimo pradžią prisimena profesorius Bronislovas Genzelis.

„L. Karsavinas – vienas žymiausių rusų „visuotinybės filosofijos“ atstovų, sukūręs originalią filosofinę sistemą. Šia sistema, apimančia ontologiją, gnoseologiją, istorijos filosofiją, etiką, remiasi ir jo antropologija, – straipsnyje „L. Karsavino antropologija“ rašė Nikolajus Semionkinas. – L. Karsavinas pripažįsta vieną pagrindinių krikščioniškų idėjų – pasaulio tvėrimą iš nieko. Tačiau jis stengiasi įveikti būdingą krikščionybei dievo ir pasaulio, dieviškosios ir sutvertosios būties ontinį dualizmą. Pasaulio sutvėrimas iš nieko L. Karsavinui nereiškia, kad dievas sukūrė kažką skirtinga, negu pats esąs. (...) Mistinę L. Karsavino kosmogoniją (arba dieviškosios kūrybos procesą) galima apibūdinti taip: dievas tveria pasaulį iš nieko. Pasaulis yra laisvo kūrybinio dieviškojo akto rezultatas. Šis aktas yra laisvas ir savarankiškas savęs (dievo) apribojimas. Tačiau atsirandantis pasaulis nėra kažkas skirtinga nuo kuriančiojo

Nuotr. iš Vilniaus Levo Karsavino mokyklos archyvo

Vilniaus Levo Karsavino mokykloje įrengtas šiai asmenybei skirtas muziejus.

prado, kažkoks priešpastatymas jam. Tai tas pats dieviškasis pasaulis, bet pasireiškiantis kita forma: ne tapusia, o tampančia, ne absoliučiai tobula, bet siekiančia tobulybės. Pasaulis yra vieningas procesas, kuriame yra tai, ko siekia tobulėjantis. (...) L. Karsavinas – platonikas, objektyvaus idealizmo atstovas.“

Levo Karsavino mokslinį bei kultūrinį palikimą, jo darbus nuodugniai studijavęs Vakaruose gyvenęs istorikas profesorius Juozas Jakštas teigia: „Karsavino istorijos samprata pagrista visavienovės idėja. Kiekvienas istorinis subjektas ar individas – asmuo, šeima, tauta, valstybė – yra, pagal jo visavienovės filosofiją, nepakartojama būtybė. Tad visa istorinė tikrovė susideda iš individų ar subjektų, kurie tarp savęs susipynę, tačiau individualiai vystosi. Karsavino istorijos filosofija, pagrista jam brangia visavienovės idėja, įgauna krikščionišką religinį aspektą, kokį turėjo didieji krikščionių mąstytojai. L. Karsavino istorijos filosofija persipina su teologija, ir jis joje pasirodė esąs „daugiau filosofas – teologas nei istorikas. (...) Karsavinas ne tik dėsto Europos kultūros istoriją, bet kartu ją interpretuoja kaip filosofas – teologas ir metafizikas. Jis visur nurodinėja Europos kultūros krikščioniškus pagrindus. Tuo L. Karsavinas primena anglą Ch. Dausoną (1889–1970), kuris su didele erudicija ir gilia įžvalga aiškino krikščioniškuosius Europos kultūros pradus.“

Vilniuje vyko Romų Holokausto dienos minėjimas

Rugpjūčio 2 d., minint Tarptautinę Romų Holokausto aukų atminimo dieną, Tautinių mažumų departamentas, viešoji įstaiga Romų visuomenės centras ir Lietuvos romų bendruomenė pakvietė kartu prisiminti vieną tragiškiausių laikotarpių žmonijos istorijoje vadinamą *Porrajmos* arba *Samudaripen,* nacių vykdytą Antrojo pasaulinio karo metais.

Pagerbiant nužudytus romus Panerių memoriale buvo padėtos gėlės. Minėjime dalyvavo Seimo Kultūros komiteto pirmininkas Vytautas Juozapaitis, Seimo narys Emanuelis Zingeris, kultūros viceministras Albinas Vilčinskas, Tautinių mažumų departamento, Lygių galimybių kontrolierės tarnybos atstovai, Romų visuomenės centro direktorė Svetlana Novopolskaja, Tautinių bendrijų namų direktorė Alvida Gedaminskienė, Lietuvos romų bendruomenės vadovas Ištvanas Kvikas ir bendruomenės nariai.

2020 m. Tautinių mažumų departamentas inicijavo knygos „Užmirštas genocidas. Lietuvos romai nacių okupacijos metais.“

TMD inf.

Vilniuje pagerbta visuomenės veikėja ir pasaulio tautų teisuolė Stefanija Ladigienė

Liepos 7 d. Vilniuje ant Trakų g. 10-uoju numeriu pažymėto namo atidengta atminimo lenta Stefanijai Ladigienei (1901–1967). S. Ladigienė – visuomenės ir politikos veikėja, publicistė, pedagogė, žydų gelbėtoja.

„Stefanija Ladigienė reprezentuoja mūsų tikrąją Lietuvą. Ne tą, kuri bandė išgyventi ir pasiklydo, ne tą, kuri kolaboravo, netgi ne tą, kuri kovojo kartais beviltiškas kovas, o tą, kuri tiesiog drąsiai stovėjo žmogiškumo akivaizdoje“, – atidengiant atminimo lentą kalbėjo Vilniaus miesto meras Remigijus Šimašius.

Pagerbti iškilios lietuvės, žydų gelbėtojos atvyko ir JAV, Vokietijos ir Izraelio ambasadoriai, Vilniaus miesto garbės pilietis prof. Vytautas Landsbergis.

JAV ambasadorius Robertas S. Gilchristas kvietė sekti S. Ladigienės drąsos ir sąmoningumo vertybėmis: „Atsisakyti diskriminuoti nuo mūsų besiskiriančius yra sąmoningumo išraiška. Rizikuoti savo gyvenimu ir gerove tam, kad apsaugotum pažeidžiamus – tai drąsos išraiška. S. Ladigienės pavyzdyje randame įkvėpimą ir priminimą apie orumo ir universalių žmogaus teisių vertybes bei idealus“, – sakė ambasadorius.

Vokietijos ambasadorius Matthiasas Sonnas padėkojo Vilniaus miestui ir merui už istorinės atminties palaikymą: „Tikiu, kad mes negalime pamiršti siaubingų genocido metų, negalime leisti pamiršti to kitiems ir privalome išlaikyti gyvą atmintį apie tam besipriešinusius žmones, tokius kaip S. Ladigienė.“

Izraelio ambasadorius Yossefas Levy pabrėžė žmogiškumo svarbą. „Nors nepažinojau Stefanijos, tačiau tikiu, kad būtent vidinė galia pastūmėjo ją išgelbėti žydų mergaitę. Ši galia – tai žmogiškumo galia, kuri leidžia mums atskirti gerą nuo blogo ir neprarasti žmogiškumo net ir tamsiausiais laikais“, – kalbėjo ambasadorius.

Nuotr. iš LYA arch.

Stefanija ir Kazys Ladigos.

„Ji išgyveno labai sunkius laikus. Atrodytų – Dieve mano, pačiame jėgų žydėjime atsidurti tremtyje, kur slenka dienos pilkos ir lyg ir nieko nevyksta – netiesa, močiutė niekada neprarado nė minutės, ji kiekvieną minutę išnaudojo geram darbui. Tai buvo tikrai nuostabus žmogus ir aš esu ta laiminga anūkė, kuri užaugo ant jos kelių“, – sakė S. Ladigienės vaikaitė žurnalistė, vertėja Liudvika Pociūnienė.

Gyvenimo kelią priminė virtuali paroda

Minint Lietuvos visuomenės veikėjos, pedagogės, publicistės, Lietuvos Respublikos III Seimo narės Stefanijos Ladigienės 120-ąsias gimimo metines, Lietuvos ypatingasis archyvas surengė virtualią parodą „Tegu dvasios nevaržo kūno varžtai“.

Stefanija Paliulytė-Ladigienė gimė 1901 m. sausio 23 d. Vabalninke (Biržų aps.) Tomo ir Natalijos Paliulių šeimoje. Mokėsi Vabalninko pradžios mokykloje, vėliau Biržų keturių klasių mokykloje. Prasidėjus Pirmajam pasauliniam karui, S. Paliulytė pasitraukė į Rusiją, kur mokėsi Petrogrado gimnazijoje. Persikėlusi į Tambovą, ten aukso medaliu baigė „Žiburio" draugijos mergaičių gimnaziją.

1918 m. grįžo į Lietuvą, dirbo korespondente Prekybos ir pramonės banke Vilniuje, sekretoriavo kalbininkui Jonui Jablonskiui, šiam rengiant lietuvių kalbos gramatiką. Vėliau, persikėlusi į Kauną, dirbo sekretore Žemės ūkio ministerijos Žemės tvarkymo ir matavimo departamente, lankė lietuvių kalbos ir prancūzų kalbos kursus.

1920 m. rugsėjo 12 d. ištekėjo už Lietuvos kariuomenės pulkininko leitenanto Kazio Ladigos.

Su generolu leitenantu Kaziu Ladiga susilaukusi šešių vaikų, ji visada rasdavo laiko padėti ir kitoms moterims: rengė pedagoginius kursus, rėmė sunkiai besiverčiančias šeimas, vienišas motinas, gebėjo įkvėpti merginas ir moteris siekti išsilavinimo ir savarankiškesnio gyvenimo.

Aktyviai dalyvavo visuomeniniame gyvenime, redagavo pirmuosius žurnalo „Moteris" numerius, moterų ateitininkių žurnalą „Naujoji vaidilutė", dirbo laikraščio „Lietuva" redakcijoje. Savo straipsniuose S. Ladigienė skelbė, kad moterys turi stengtis būti laisvos ir savarankiškos, sugebėti užsidirbti pragyvenimui, turėti savo nuomonę, kiek įmanoma daugiau lavintis.

1922–1923 m. S. Ladigienė stažavosi Šveicarijoje, Čekoslovakijoje. 1925 m. Lietuvos universiteto Teologijos-filosofijos fakultete studijavo filosofiją, pedagogiką, psichologiją ir sociologiją, Marijampolės gimnazijoje dėstė prancūzų kalbą ir kūno kultūrą.

1926 m. buvo išrinkta į Lietuvos Respublikos III Seimą, priklausė Krikščionių demokratų frakcijai. Deja, 1926 m. gruodžio 17 d. įvykęs valstybės perversmas lėmė energingos visuomenininkės politinės karjeros pabaigą.

Nuotr. iš Vilniaus savivaldybės archyvo

2021 m. liepos 7 d. Vilniuje atidengta memorialinė lenta, įamžinanti Stefanijos Ladigienės atminimą.

Generolui leitenantui K. Ladigai išėjus į atsargą, šeima apsigyveno Gulbinėnų dvare (Biržų aps., Krinčino vls.), kur K. Ladiga buvo įkūręs pavyzdinį ūkį. Čia S. Ladigienė toliau rašė straipsnius, rengė ir vedė kursus kaimo moterims įvairiose Lietuvos vietose, organizavo vietos gyventojų meno saviveiklą, paruošė gimnazijai savo šešis vaikus.

Kovotoja už moterų teises ir žydų gelbėtoja

1940 m. vasarą, prasidėjus sovietinei okupacijai, K. Ladiga buvo areštuotas ir 1941 m. gruodžio 19 d. sušaudytas SSRS vidaus reikalų liaudies komisariato (NKVD) Čkalovo (dabar – Orenburgas) srities vidaus reikalų valdybos kalėjime. S. Ladigienė su vaikais persikėlė gyventi į Vilnių ir 1942–1946 metais gyveno Trakų gatvėje. Mokytojavo amatų mokykloje. Jos šeimos butas buvo tapęs savotišku katalikiškos rezistencinės minties atstovų susitelkimo centru. Bute lankydavosi ir prieglobstį rasdavo studentai, karininkai, mokytojai ir žinomi žmonės: arkivyskupas Mečislovas Reinys, kunigai Alfonsas Lipniūnas, Ladas Tulaba, poetas Faustas Kirša, rašytojai Juozas Keliuotis ir Balys Sruoga, dirigentas ir kompozitorius Konradas Kaveckas.

S. Ladigienė buvo priglaudusi ir iš Kauno geto pabėgusią literatūrologę Ireną Veisaitę, rūpinosi ja kaip savo dukra. I. Veisaitė yra pasidalijusi jautriais prisiminimais apie savo globėją, kuri vakarais guldydama savo vaikus miegoti pridėdavo jiems prie kaktos kryželį ir pabučiuodavo. Pabučiavo ir žydę mergaitę, ir tas patirtas švelnumas liko tarp reikšmingiausių jos globotinės vaikystės prisiminimų.

1946 metais S. Ladigienė buvo suimta, nuteista 10 metų kalėti Pečioros ir Taišeto lageriuose dėl to, kad priklausė Ateitininkų organizacijai bei apkaltinus antisovietinės propagandos platinimu ir agitacija. Nors pačios S. Ladigienės vaikai liko nuo jos atskirti, antroji mama ir mokytoja ji tapo kartu su ja kalėjusioms studentėms, gimnazistėms.

Iš tremties S. Ladigienė grįžo nukamuota ligų. Paskutinius gyvenimo metus praleidusi apsupta artimųjų, inteligentijos, 1967 m. S. Ladigienė mirė. Po mirties ji buvo apdovanota Žūvančiųjų gelbėjimo kryžiumi ir Pasaulio tautų teisuolės garbės vardu.

Parengė
Karolina Baltmiškė

Su prasidėjusiais naujais mokslo metais

Mieli mokyklų vadovai, mokytojai, mokiniai, tėveliai! Nuoširdžiai sveikiname Jus su prasidėjusiais naujais mokslo metais.

Pradedate naujus mokslo metus, per kuriuos pildysite ne tik savo asmeninės, bet ir daugiakultūrės Lietuvos mokslo ir kultūros istorijos puslapius, kurie neįsivaizduojami be tautinių bendruomenių indėlio.

Aukštojo mokslo pradžia mūsų valstybėje yra siejama su jėzuitų atvykimu į Lietuvą. Jie Vilniuje įkūrė kolegiją, kuri Stepono Batoro privilegijos dėka buvo pertvarkyta į Vilniaus universitetą. Šios aukštosios mokyklos pirmuoju rektoriumi tapo iš Lenkijos kilęs žymus visuomenės veikėjas Petras Skarga. Vilniaus universiteto rektoriaus pareigas ėjo ir jėzuitas iš Gardino Martynas Počobutas. Jo, kaip ir kito garsaus LDK astronomo Jano Sniadeckio vardais yra pavadinti du krateriai Mėnulyje. Vokiečių kilmės Lietuvos mokslininkas Teodoras Grotusas buvo žymus fizikochemikas, o iš Latvijos atvykęs Eduardas Volteris tapo vienu iš Lietuvos universiteto steigimo iniciatorių ir profesorių. Svarbu prisiminti Motiejų Strijkovskį, parašiusį pirmą spausdintą Lietuvos istoriją bei Pranciškų Skoriną, išspausdinusį pirmą knygą Lietuvoje – „Mažąją kelionių knygelę“. 2022-ieji metai, minint pastarojo įvykio 500 metų sukaktį, Lietuvos Respublikos Seimo paskelbti Pranciškaus Skorinos metais.

Tegul mūsų šalies istorija bei šiandienos šventė visus jus – mokinius, mokytojus, tėvelius – pripildo noru niekada nesustoti tobulėjimo kelyje ir suteikia per visus mokslo metus neblėstančio ryžto siekti užsibrėžtų tikslų!

Dr. Vida Montvydaitė

Tautinių mažumų departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktorė

ŠMSM: švietimo naujovės svarbios tautinėms bendrijoms

Stiprinamas dėmesys lietuvių kalbos mokymui jau darželyje

Nuo rugsėjo 1-osios ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikams, ugdomiems darželiuose ir mokyklose tautinės mažumos kalba, bus skiriamos 5 valandos per savaitę ugdymui lietuvių kalba. Iki šiol darželinukams tokia nuostata nebuvo taikyta, o priešmokyklinėse grupėse besimokantiems vaikams buvo numatytos 4 valandos per savaitę.

Švietimo, mokslo ir sporto ministerija skyrė 0,4 mln. eurų papildomam ugdymui lietuvių kalba tautinių mažumų ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigose finansuoti. Šios lėšos suteiks galimybes tautinių mažumų įstaigoms, vykdančioms ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programas, įsteigti papildomus mokytojų etatus. Vaikus ugdyti lietuvių kalba galės lietuvių kalbos, pradinio ugdymo mokytojai ar priešmokyklinio ugdymo pedagogai, ikimokyklinio ugdymo auklėtojai.

Tai padaryta atsižvelgiant į tarptautinių tyrimų dėl ankstyvojo amžiaus vaikų kalbų mokymo rekomendacijas ir siekiant visiems vaikams sudaryti galimybes iki mokyklos lankymo pradžios pasiekti reikiamą lietuvių kalbos gebėjimų lygį.

Mokytojų kvalifikacijos tobulinimas

Siekiant skatinti ir plėtoti dvikalbystę ir bendradarbiaujant su Europos Tarybos Dabartinių Europos kalbų centru, 2021 m. spalio mėnesį vyks dvikalbiam mokymui skirti seminarai tautinių mažumų mokyklų mokytojams.

Tarpkultūrinę integraciją skatinantys renginiai festivalyje „Kultūrų ratas“

Spalio mėnesį Lietuvos mokinių neformaliojo švietimo centras kartu su Tautinių mažumų departamentu prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės organizuoja edukacinį projektą – festivalį „Kultūrų ratas“. Festivalio tikslas – ugdyti tautinę savimonę ir tautinę toleranciją, puoselėti ir skleisti daugiakultūrį Lietuvos paveldą.

Festivalio metu vyks protmūšiai, edukacinės akcijos, kūrybinės dirbtuvės, konkursai, seminarai, mokymai pedagogams ir kitiems mokyklų bendruomenių nariams.

Specialus Lietuvos totorių paminėjimas

2021 m. paskelbti Lietuvos totorių istorijos ir kultūros metais. Atsižvelgiant į šios tautinės bendrijos svarbą Lietuvos istorijai ir kultūrai, Lietuvos mokinių neformaliojo švietimo centras spalio mėnesį organizuoja akciją, skirtą Lietuvos totorių istorijos ir kultūros metams paminėti. Akcijos metu numatytos specialios veiklos: paskaitos, protų kovos, ekskursijos, akcijos dalyvių sukurti filmai ir spektakliai, piešiniai, esė ar kitaip kūrybiškai pažinta ir atskleista totorių istorija, kultūra ir ją pristatanti medžiaga.

Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos *inf.*

Mokytojų ir mokinių vasaros forumas

Tautinių mažumų departamentas liepos 9–10 dienomis Visagine surengė tautinių mažumų neformalaus ugdymo mokytojų ir mokinių vasaros forumą „Šeimos įtrauktis organizuojant kultūros renginius ir neformalųjį ugdymą“.

Renginio dalyvius pasveikino Tautinių mažumų departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė, Visagino savivaldybės meras Erlandas Galaguz, Kultūros ministro patarėjas Sigitas Šliažas

Renginio metu moksleiviams ir mokytojams buvo parengtos atskiros programos. Moksleiviai atraktyviu pasirodymu pristatė savo tautinę bendriją, sekmadieninę mokyklą, dalyvavo įvairiose pažintinėse veiklose, edukacijose, artimiau susipažino su kitomis kultūromis. Moksleivius lydintys pedagogai dalyvavo paskaitose, diskusijose, edukacijose, dalijosi sukaupta gerąja patirtimi.

Forume dalyvavo apie 60 sekmadieninių mokyklų moksleivių ir 30 mokytojų iš Alytus, Klaipėdos, Nemėžio, Vilniaus, Visagino.

TBN inf.

Visagino kultūros centro arch. nuotr.

Ar reikalingas bendras Lietuvos – Lenkijos istorijos vadovėlis?

Rugsėjo 8 d. Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje vyko Lietuvos istorijos instituto ir Tautinių mažumų departamento organizuota diskusija „Ar reikalingas bendras Lietuvos – Lenkijos istorijos vadovėlis?“.

Sveikindama susirinkusiuosius departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė pažymėjo, kad labai svarbu rasti tai, kas jungia kaimynus, šalia gyvenančias tautas. Diskusijos dalyviai vieningai sutarė, kad tokiam sutarimui būtina pažinti skirtingas kultūras, tautų istorijas, skirtingus požiūrius į istorinius įvykius ir asmenybes, ugdyti kritinį moksleivių mąstymą, koks vaidmuo tektų bendram Lietuvos – Lenkijos istorijos vadovėliui, ar jis turėtų būti įtrauktas į mokymo programas, ar galėtų tapti pagalbine papildoma priemone mokyklose.

Diskusijos dėl bendro Lietuvos ir Lenkijos istorijos vadovėlio reikalingumo dalyviai.

Svečiai iš Lenkijos pasidalijo savo bendro Lenkijos ir Vokietijos istorijos vadovėlio kūrimo patirtimi, pristatė vadovėlio struktūrą ir galimybes jame atskleisti visuomenei ir tautai skaudžias temas.

Diskusijoje dalyvavę mokytojai pasidalijo mintimis dėl bendro istorijos vadovėlio poreikio, atkreipė dėmesį į tai, kad šiuolaikiniame informacijos sraute svarbu rasti akcentus ir moksleivius sudominti interaktyviomis veiklomis. Renginio dalyviai sutarė, kad, kuriant mokymo medžiagą, reikalingas glaudus dialogas ir bendradarbiavimas tarp mokytojų ir ekspertų.

TMD inf.

Svarbu ne tik žinios, bet ir pagarba vienas kitam ir aplinkiniams

Barbora Gaudutė

„Ugdymas neturi apsiriboti vien tik dalyko mokymu ir švietimo standartų vykdymu. Vienas svarbiausių mūsų gimnazijos uždavinių – bendravimo įgūdžių formavimas, mūsų šalies daugiakultūriškumo pažinimas, pagarba aplinkiniams, nepaisant jų tautybės“, – Vilniaus Marinos Mižigurskajos privačią gimnaziją pristato jos steigėja.

Nuotr. iš gimnazijos arch.

Tarptautinės gimnazijos steigėja Marina Mižigurskaja.

Gimnazijos išskirtinumas – daugiatautiškumas

Marinos Mižigurskajos gimnazija buvo įsteigta 1993 metais, kaip rusakalbių mokymo įstaiga. Tai buvo pirmoji Lietuvoje tautinių mažumų privati mokykla. Po metų už ugdymo programą mokyklai buvo įteikta Džordžo Soroso fondo premija. Tais pačiais metais gimnazijai įteiktos dar trys to paties fondo premijos už inovatyvų mokomųjų anglų ir lietuvių kalbų programų sukūrimą.

Mokyklos steigėja Marina Mižigurskaja yra mokomosios rusų kalbos priemonės ir programos „Integracija į lietuvių kalbą ir kultūrą“ autorė. 1996 metais jos sukurtą programą patvirtino Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Po kelerių metų jos idėjos tapo pagrindu kuriant valstybinę dvikalbystės programą nacionalinėse Lietuvos mokyklose.

Ši programa Marinos Mižigurskajos gimnazijai atvėrė naują etapą – gimnazija tapo daugiataute švietimo įstaiga.

Kaip teigia gimnazijos steigėja ir vadovė Marina Mižigurskaja, vis aktualesnis daugiatautiškumas ir daugiakultūriškumas. Ne išimtis ir Lietuva. „Pasak ekspertų, mokymasis daugiakultūrėje aplinkoje gali labai praversti nuolat globalėjančiame pasaulyje. Tai paskatina ir mišrių ugdymo įstaigų, kuriose mokosi nuo kelių iki keliasdešimties skirtingų tautų mokiniai. Tad prieš 15 metų mūsų gimnazija tapo mišria, nes į ją atėjo mokytis vaikai iš lietuvių ir lenkų šeimų. Manau, mūsų gimnazija yra vienintelė, į kurią, nepaisant, kad ji buvo rusų mokykla, atėjo vaikai iš lietuvių šeimų, – sako Marina Mižigurskaja. – Nuo tada lietuvių kalba tapo ugdomąja kalba, kuria vaikai mokomi jau nuo pirmos klasės. Žinoma, vaikams suteiktos visos galimybės mokytis ir savo gimtosios kalbos. Gimtąja kalba vyksta ir etikos pamokos.“

Nuo penktos klasės gimnazijoje moksleiviai dalyvauja programoje „Gyvoji etika“, kurios dėka ugdomas geranoriškumas ir teigiamos emocijos, o tai prisideda prie tolerancijos ugdymo. Kasdienis darbas ugdant draugiškus santykius padeda mokiniams suprasti, kad būtina priimti vienas kitą tokius, kokie jie yra. Per religijos istorijos pamokas analizuojamos pasaulyje esančios religijos. „Tai mokiniams padeda suprasti, kad visos kultūros kilusios iš vieno šaltinio ir kad viskas, kas veda į vienybę, yra iš Dievo“, – sako pedagogė.

Kultūrų sąveika praturtina žmogų

Nepaisant pasaulyje didėjančio tautinio persipynimo, visgi susidūrimas su kitomis kultūromis kasdienybėje neretai tampa iššūkiu bendravimui. „Tiesą sakant, absoliuti dauguma žmonių patiria tam tikrų sunkumų bendraujant su kitų tautybių atstovais, ypač jei prie to prisideda kalbiniai barjerai ar kultūriniai skirtumai. Neretai problema tampa ir išankstinės nuostatos – vis dėlto stereotipų taikymas yra viena didžiausių socialinių problemų pasaulyje, – mintimis dalijasi pedagogė. – Išties, jei neturime išankstinių nuostatų, mus praturtina visos kultūros. Norint būti kultūringu

žmogumi, reikia gerbti kitą ar bent jau tolerantiškai priimti kitų tautų ir kultūrų asmenis. Tačiau ir pagarba, ir tolerantiškumas neatsiejamas nuo žinių ir kitų kultūrų pažinimo. Tolerantiška aplinka, lygybės principų ir emocinių gebėjimų ugdymas tam yra be galo svarbūs. Lietuvoje nuo seno gyvena ir tradicijas puoselėja įvairių tautybių ir tikėjimų gyventojai, o darnus jų sambūvis praturtina ir paįvairina visuomenės kultūrinį gyvenimą. Tai, kaip puikiai gali sugyventi daug tautybių, kultūrų ir religijų atstovų, ir kaip tai sustiprina šalį ir visuomenę, mums parodo ir Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės istorija. parodo. Be abejo, tam labai svarbi tolerantiška aplinka – tokią ją gimnazijoje ir kuriame. Skirtingos patirtys ir pasaulėžiūros yra reikalingos naujoms idėjoms atsirasti, todėl tautinę ir kultūrinę įvairovę laikome didele vertybe.“

Šiuo metu gimnazijoje mokosi lietuvių, rusų, lenkų, žydų, baltarusių ir ukrainiečių tautybių mokiniai, gyvenantys ne tik Vilniuje, bet ir atvykstantys iš Rusijos, Baltarusijos, Izraelio, Japonijos, Ispanijos.

Nauda siekiant tarptautinės karjeros

Kaip pabrėžia mokyklos vadovė, kasdienis bendravimas su kitų tautybių ir kultūrų atstovais jauname amžiuje yra gana unikali patirtis, kurią gauna tarptautinių mokyklų mokiniai. „Tai gali tapti ir dideliu pranašumu, ypač svarstant apie karjerą šalyse, kuriose tautinė ir kultūrinė įvairovė yra kur kas didesnė nei Lietuvoje. Tolerancijos kitoms kultūroms ugdymas ir intensyvus anglų kalbos mokymas ne vienam absolventui atvėrė kelią ir tarptautinei karjerai. Dauguma mūsų gimnazijos ugdytinių baigę mokslus vėliau daro puikią karjerą įvairiausiose pasaulio šalyse. Tarp absolventų turime ir dirbančių „CNN“, „BBC“ bei „Bloomberg“ naujienų agentūroms – labai tuo didžiuojamės“, – pasidžiaugia Marina Mižigurskaja.

Pasak jos, kai tolerancijos, emocinės brandos ir kultūrų pažinimo klausimams skiriamas pakankamas dėmesys, mokiniai yra skatinami ne formuoti išankstines nuostatas, o sužinoti ir pažinti, o tai – labai pravartu gyvenime. Pašnekovės teigimu, problema dažnai slypi ne vienoje ar kitoje kultūroje, o paprasčiausiame kultūringumo trūkume – tam švietime turėtų būti skiriamas didesnis dėmesys.

Raižiuose – Lietuvos totorių „sostinės“ renginys

Gabrielė Viduolytė

Raižiai (Alytaus r.) vadinami tikra Lietuvos totorių sostine ne vien todėl, kad čia ir aplinkiniuose kaimuose prieš kelis šimtmečius įsikūrė jų protėviai – buvusių karių ir pabėgėlių gentys. Adamonys, Butrimonys, Bazorai, Žadiškės, Tabalenka – šie ir kiti kaimai vis dar vadinami totorių kilmės vardais. Net ir Raižių kaimo pavadinimas kildinamas iš totorių Raiževskių pavardės. Bet esmė – ne pavadinime, o žmonių gyvenime, jų charakteryje, jų santykiuose su aplinkiniais, jų aktyvioje veikloje siekiant išsaugoti tautinį identitetą, religiją, tradicijas ir papročius. Liepos 11 dieną, minint Lietuvos totorių istorijos ir kultūros metus, čia surengta šventė, skirta šiai tautinei bendruomenei pagerbti.

Nuotr. iš Alytaus rajono savivaldybės arch.

Liepos 11 dieną Lietuvos totorių istrijos ir kultūros metai paminėti Raižiuose. Dalyvius sveikina totorių ansamblis „Efsane“.

Gausiai susirinkusius svečius su Raižių kaimo istorija ir totorių bendruomenės veikla supažindino religinės bendruomenės pirmininkas, 2021 m. Alytaus rajono garbės pilietis Ipolitas Makulavičius. Jis pravedė įdomią ekskursiją, pasakodamas ne tik apie kaimą, veikiančią mečetę, bet ir pateikdamas daug istorinių faktų apie Lietuvos totorius, kurie buvo narsūs karžygiai, praeityje žinomi karvedžiai, didikai.

Po ekskursijos mečetėje buvo pristatyta Kauno apskrities Lietuvos totorių bendruomenės pirmininko Kęstučio Zenono Šafranavičiaus sudaryta knyga „Lietuvos totoriai“.

Mečetėje taip pat atidaryta foto-

grafijų paroda „Lietuvos totoriai iki 2021 m.“ Parodos lankytojai galėjo susipažinti su Lietuvos totorių bendruomene, architektūriniu ir kulinariniu paveldu, karybos tematika mene. Parodos organizatoriai – Kauno apskrities totorių bendruomenė, Vytauto Didžiojo paminklo pastatymo fondas. Parodą šiais metais planuojama pristatyti Airijoje, Lenkijoje, Ukrainoje.

Parodą iš dalies finansavo Tautinių mažumų departamentas.

Aikštėje prie Raižių bendruomenės namų vyko amatininkų, tautodailininkų mugė, šventinė prekyba.

Alytaus rajono savivaldybės meras Algirdas Vrubliauskas, sveikindamas renginio dalyvius, pabrėžė bendruomenės ir jos pirmininko Ipolito Makulavičiaus indėlį garsinant Alytaus rajoną, atkreipė dėmesį, kad šios tautos žmonės nuo kunigaikščio Gedimino ir Vytauto Didžiojo laikų Lietuvoje yra gerbiami, jais pasitikima. Jis prisiminė ir 1991 m. sausio 13 d. žuvusią Lietuvos laisvės gynėją Loretą Asanavičiūtę. „Daugelis galbūt nežino, kad ji buvo totorių tautos mergaitė, tačiau mes ją mylime kaip laisvės simbolį, tikrą Lietuvos dukrą“, – sakė meras.

Renginyje dalyvavo Seimo nariai Laurynas Kasčiūnas, Dalia Asanavičiūtė, Andrius Kupčinskas, Robertas Šarknickas, Alytaus rajono savivaldybės tarybos nariai, Vyriausybės patarėja religijų klausimais Diana Varnaitė ir kiti svečiai.

Renginio dalyvius džiugino totorių ansamblis „Efsane“, Punios kapela „Punelė“. Taip pat skambėjo Dainavos šalies muzikos festivalio dalyvių – Vilniaus pučiamųjų kvinteto „Brasspalvos“ atliekami kūriniai, ansamblio „Jonis“ koncertas.

Lietuvos totorių istorijos ir kultūros metų minėjimo renginį organizavo Alytaus rajono savivaldybė, Kultūros centras ir Raižių musulmonų religinė bendruomenė.

Valdovų rūmuose vyko iškilmingas minėjimas, skirtas Lietuvos totorių istorijos ir kultūros metams

Liepos 28 d. Nacionaliniame muziejuje Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmuose vyko iškilmingas minėjimas, skirtas Lietuvos totorių istorijos ir kultūros metams.

Renginio dalyviams sveikinimus perdavė Lietuvos Respublikos Prezidentas Gitanas Nausėda, ministrė pirmininkė Ingrida Šimonytė ir užsienio reikalų ministras Gabrielius Landsbergis. Dalyvius sveikino Tautinių mažumų departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė, Seimo pirmininkės pavaduotojas Jonas Jarutis ir kultūros viceministras Albinas Vilčinskas.

Taip pat renginyje dalyvavo Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininkas prof. dr. Adas Jakubauskas, Lietuvos musulmonų-sunitų dvasinio centro – Muftiato muftijus Romas Jakubauskas ir totorių bendruomenės nariai.

Svečių sutikimas.

Atidarymo iškilmių akimirka.

Sveikinimus atsiuntė Ukrainos, Azerbaidžano, Lenkijos ambasadų atstovai, Krymo totorių Medžliso, Pasaulio Krymo totorių Kongreso pirmininkas.

Koncertavo totorių folkloro kolektyvas „Efsane“, Lietuvos Nacionalinis operos ir baleto teatras sveikindamas dalyvius dovanojo du totorių kompozitoriaus klasiko Rustemo Jachino romansus totorių kalba, kuriuos atliko tarptautinių konkursų laureatas, LNOBT solistas baritonas Steponas Zonys.

TMD ir Seitumer Churlu nuotr.

Keturiasdešimt Totorių kaimas

Prof. dr. Adas Jakubauskas

Vilniaus rajono savivaldybės teritorijoje, už 16 kilometrų į pietvakarius nuo Vilniaus, išsidėstęs unikalus Keturiasdešimt Totorių kaimas. Tai viena pirmųjų Lietuvos totorių gyvenviečių, susiformavusių šalia Vokės upės. Greičiausiai gyvenvietė buvo įkurta XIV a. pabaigoje, kai į LDK su savo šalininkų likučiais atvyko nugalėtasis Aukso Ordos chanas Tochtamyšas. Keturiasdešimt Totorių kaimo ištakos – totorių karių stovykla, vėliau išaugusi ir susiformavusi į bajorkaimį. Kaimo pavadinimas išskirtinis, vienintelis Lietuvoje, ne mažiau unikalios ir legendos bei padavimai apie šio kaimo atsiradimą. Stanislavas Kričinskis veikale „Lietuvos totoriai“ mini keletą jų.

Viena legenda pasakoja, kad senaisiais laikais Lietuvos „karalius“ dovanojo totoriams žemės, o kad jų greičiau pagausėtų, leido daugpatystę. Vienas totorius vedė keturias žmonas ir iš kiekvienos susilaukė po dešimt sūnų, tie sūnūs ir įkūrė kaimą.

Kitas padavimas sako, kad Keturiasdešimt Totorių kaime pirmiausia apsigyveno keturi rotmistrai: Sobolis, Laškutis, Bairašas ir Tygušas. Pastarasis padavimas susijęs su nuo seno Keturiasdešimt Totorių kaime gyvenusių totorių giminių pavardėmis: Sobolevskiais, Bairaševskiais ir Tokošais. Pirmasis padavimas, be jokios abejonės, sietinas su LDK didžiuoju kunigaikščiu Vytautu, antrasis yra genealoginės kilmės. Dar kelios legendos apie kaimo atsiradimą yra bendros visoms tiurkų tautoms.

Poznanės Adomo Mickevičiaus universiteto profesorius Henryk Jankowski, remdamasis rastais archyviniais dokumentais, teigia, kad pirmasis žinomas kaimo pavadinimas yra tiurkiškas – *Kyrk*, reiškiantis „keturiasdešimt“, taip pat galima jo forma *Kyrklar*, reiškianti „gausybę“.

Mečetė Keturiasdešimt Totorių kaime

Vėliau nuo 1557 m. istoriografijoje ilgam įsitvirtino slaviškas kaimo pavadinimas *Sorok Tatar*, o Vilniaus kraštą 1939 m. grąžinus Lietuvai, kaimo pavadinimas suskambo lietuviškai – *Keturiasdešimt Totorių*.

Keturiasdešimt Totorių – gatvinis kaimas, įsikūręs kalvoje, iškilusioje virš lygumos. Anot tarpukaryje kaimą tyrinėjusio J. J. Tochtermano, Vilniaus krašte jis unikalus, susidaręs stepių gyvenviečių maniera, turėjęs netaisyklingą gatvių tinklą, išsaugojęs padrikos statybos reliktus. Dar kurį laiką po karo kaimo gatvės nebuvo pakitusios, jos vingiavo pačioje gyvenvietėje ir prieigose, joms buvo būdingi statūs susikirtimai. Tenka apgailestauti, kad sovietmečiu daugelio būdingų kaimui gatvelių ir keliukų nebeliko, buvo nutiesti nauji keliai ir sunaikinti seni. Kaimo landšaftą nepataisomai suardė mūrinė ir medinė kolūkinė architektūra.

Pirmą kartą istoriniuose šaltiniuose Keturiasdešimt Totorių kaimas minimas XV a. pirmoje pusėje. Šį bajorkaimį 1550 m. lotynų kalba parašytame traktate „Apie totorių, lietuvių ir maskvėnų papročius“ mini Mykolas Lietuvis, vadindamas jį senąja totorių gyvenviete. Keturiasdešimt Totorių kaimą 1616 m. paskvilyje *Totorių alfurkanas* mini ir Piotras Čiževskis, užsimenantis apie Keturiasdešimt Totorių kaimo gyventojams valdovų duotą privilegiją tiesti kelius bei statyti ir taisyti tiltus tarp Rūdninkų ir Vokės. Be to, totoriai, anot Čiževskio, buvo kurjeriai, ėjo sargybą, gaudė nusikaltėlius. Ilgainiui Lietuvos didieji kunigaikščiai totorius atleido nuo įvairių prievolių, palikdami tik pačią svarbiausią – karo tarnybą. Todėl manytina, kad Keturiasdešimt Totorių kaime gyvenusių totorių pagrindinė pareiga buvo saugoti Vilniaus prieigas, ir kad šio kaimo paskirtis – gynybinė.

Istoriniuose dokumentuose galima rasti informacijos, kad 1528 m. Keturiasdešimt Totorių kaimo gyventojai į LDK kariuomenę pristatydavę 24 raitelius, o 1631 m. – 19 raitelių. Kariniu požiūriu Keturiasdešimt Totorių kaimas priklausė Jušinšų vėliavai.

Didelius nuostolius Keturiasdešimt Totorių kaimas patyrė 1655–1660 m. maskvėnų antpuolio metu, kuomet buvo sudegintas ir apiplėštas. Ne mažiau nelaimių šio ir kitų totorių kaimų gyventojai patyrė ir tuomet, kai jų gurguolės, besigelbėjusios nuo karo ir vykusios iš Mazovijos ir Palenkės į Lietuvą, buvo užpultos ir apiplėštos švedų šalininkų.

Galima teigti, kad panašiu laikotarpiu atsirado ir kiti nedideli totoriški bajorkaimiai šalia Vokės upės – Kozaklarai, Kolnolarai, Melekonys, Merešlėnai, Liudvinavas, Kazbėjai, Afindzevičiai. Daugumos šių gyvenviečių pavadinimai tiurkiški, deja, iki mūsų dienų jos arba neišliko, arba juose negyvena totoriai.

Garsūs buvo Keturiasdešimt Totorių kaimo vežėjai, gabendavę Vilniaus pirklių prekes ir pasiekdavę Poznanę, Krokuvą ar net Krymą. Istorijoje išliko vežėjo iš Keturiasdešimt Totorių kaimo Suleimano Achmecevičiaus, kuris 1594 m. vežiojo prekes į Liubliną, pavardė. Totorius vežėjus taip pat samdydavo karaliaus rūmai ir LDK iždas. Karaliaus rūmų 1552–1556 m. sąskaitose minimi totoriai vežėjai, tarp kurių būta ir Keturiasdešimt Totorių kaimo gyventojų, vežiojusių iždo vertybes, vardų.

Kitas tradicinis Lietuvos totorių užsiėmimas buvo kailių ir odų dirbimas. Totoriai kailiadirbiai ir odminiai iš Keturiasdešimt Totorių kaimo buvo vertinami už išdirbtų kailių ir odų kokybę. Jų išdirbti avikailiai ir juchtas garsėjo visame krašte, buvo tiekiami net LDK kariuomenės reikmėms.

Be vežėjavimo ir odų dirbimo, totoriai mielai vertėsi daržininkyste, todėl ilgainiui daržininkystė tapo vienu iš pagrindinių Lietuvos totorių užsiėmimų ir pragyvenimo šaltinių. Užaugintas daržoves Keturiasdešimt Totorių kaimo gyventojai parduodavo Vilniaus turguose.

Manoma, kad pirmoji mečetė Keturiasdešimt Totorių kaime buvo pastatyta dar Vytauto Didžiojo laikais, iki 1430 m. Tačiau pirmą kartą šio kaimo mečetė paminima traktate *Risale-i-Tatar-i-Lech*. Šį kūrinį 1558 m. sukūrė nežinomas Lietuvos totorius, per Stambulą atlikęs piligriminę kelionę į šventus musulmonams Mekos ir Medinos miestus. Pasakojimą apie LDK gyvenančius savo gentainius jis parašė Osmanų sultono Suleimano Šauniojo vizirio prašymu. Traktato autorius Keturiasdešimt Totorių kaimą priskyrė reikšmingiausioms Lietuvos totorių gyvenvietėms, turinčioms dideles mečetes.

Remiantis istoriniais dokumentais, pirmą kartą Keturiasdešimt Totorių kaimo mečetė buvo atstatinėjama 1615–1616 m., tačiau nežinoma, dėl kokios priežasties. Vėliau, 1812 m. Napoleono žygio į Maskvą metu, kaimo mečetė buvo sudeginta prancūzų kariuomenės ir atstatyta 1815 m. Vėlesniais laikais, 1928–1929 ir 1932 metais, ji buvo remontuojama, o visiškai restauruota ir atidaryta tikintiesiems 1993 m. spalio mėnesį.

Ši mečetė unikali tuo, kad vienintelė Lietuvoje neturi *mihrabo* – nišos, rodančios kryptį į Meką. Keturiasdešimt Totorių kaimo mečetė – nedidelis medinis, apkaltas vertikaliomis lentomis stačiakampio formos pastatas su keturšlaičiu, anksčiau dengtu skiedromis, o dabar skardiniu stogu. Ant stogo į viršų stiepiasi nedidelis bokštelis – minaretas, viršuje vainikuotas Islamo simboliu – pusmėnuliu. Mečetė padalinta į dvi dalis – vyrų ir moterų. Vyrų dalis didesnė, atskirta nuo moterų pusės siena su niša viduryje. Iš moterų pusės ši niša užkabinta audeklu. Antrame aukšte moterims ir vaikams įrengtas balkonas. Galiniame mečetės fasade paskutinės restauracijos metu vietoj dviejų buvusių prieangių įrengtas vienas bendras. Visų Lietuvos totorių mečečių, tame tarpe ir Keturiasdešimt Totorių, interjeras kuklus. Sienos papuoštos *muhirais* – ištraukomis iš šv. Korano. Anksčiau kaimo mečetės grindys buvo padengtos žalios spalvos audeklais, dabar išklotos minkštais kilimais. Mečetės centre stovi *minbaras* – sakykla, iš kurios dvasininkas sako pamokslus.

Tarybiniais metais būta didelių suvaržymų lankytis mečetėje, ji neremontuota, buvo avarinės būklės. Tik 1982 m. kaimo gyventojams pavyko įregistruoti religinę bendruomenę.

Žinomas istorinis faktas, kad pasibaigus mūšiams Lietuvos totoriai savo dalinių vėliavas iškabindavo mečetėse. Totorių vėliavos buvo ženklintos arabiškais rašmenimis ir apsiuvinėtos sidabro galionu. Istorikas Stanislavas Kričinskis mini, kad tarpukaryje lankydamasis Keturiasdešimt Totorių kaimo mečetėje, jos palėpėje tarp įvairių daiktų matė ulonų vėliavos, su kuria totoriai dalyvavo 1794 m. T. Kosciuškos sukilime, kotą su mediniu rutuliu per vidurį, ant kurio dar buvo likusios vinys su nemažomis medžiagos skiautėmis. Šis vėliavos kotas *(raja)* dabar saugomas ir eksponuojamas Vytauto Didžiojo karo muziejuje Kaune. Deja, medžiagos fragmentų, kuriuos mini S. Kričinskis, ant jo neišliko.

Religinis Keturiasdešimt Totorių kaimo gyvenimas nieko nesiskiria nuo kitose vietovėse gyvenančių Lietuvos totorių. Mečetė yra religinio gyvenimo centras, tikintieji į mečetę renkasi kiekvieną penktadienį ir per didžiąsias šventes – *Ramadan Bairamą* (pasninko pabaigos šventę) ir *Kurban Bairamą* (aukojimo šventę). Be to, daugelis totorių uoliai lanko *Taravicho* maldas, kurios vyksta kiekvieną *Ramadano* mėnesio vakarą iki pat *Ramadan Bairamo* šventės. Nors tarybiniais metais buvo bandoma atpratinti žmones nuo lankymosi mečetėje ir įvedami įvairūs ribojimai, Keturiasdešimt Totorių kaimo gyventojai palaipsniui atkuria primirštas religines tradicijas. Kaip pavyzdį galima paminėti vakarienes – *iftarus Ramadano* mėnesį, pasibaigus dienos pasninkui.

Baltarusių Ivano Luckevičiaus muziejui Vilniuje – 100

Dr. Daiva Narbutienė

Liepos 5–rugpjūčio 28 d. LMA Vrublevskių bibliotekos fojė veikė kartu su I. Luckevičiaus baltarusių muziejumi surengta paroda „Šventa tai vieta“: Baltarusių Ivano Luckevičiaus muziejui Vilniuje – 100“.

Святое гэта месца („Šventa tai vieta“) – taip apie ankstesnę I. Luckevičiaus surinktų LDK kultūros vertybių saugojimo vietą baltarusių laikraščio redakcijos „Naša Niva“ patalpose atsiliepė dar 1912 m. čia apsilankęs baltarusių rašytojas Zmitrokas Biadulia (1886–1941). Ši frazė pakartojama ir paskutiniojo Baltarusių Ivano Luckevičiaus muziejaus direktoriaus Jankos Šutovičiaus (1904–1974) 1971 m. rašytuose prisiminimuose.

Parodoje buvo eksponuojami rankraštiniai dokumentai, sietini su Baltarusių Ivano Luckevičiaus muziejaus veiklos istorija. Vieni iš svarbesnių eksponatų – 1932–1939 m. Muziejaus lankytojų įrašų knyga, kurioje esama žymių to meto asmenybių parašų, taip pat – dailės istoriko Vlado Drėmos 1943 m. parengtas rankraštinis Muziejaus bibliotekoje saugotų senųjų spaudinių katalogas, iliustruotas sudarytojo pieštais šiuose leidiniuose esančiais vandenženkliais. Pristatoma dalis dabar Rankraščių ir Retų spaudinių saugomų dokumentų, atspindinčių reikšmingą Muziejuje sukauptą Lietuvos dokumentinį paveldą: tarp jų – rankraštinės bažnytinės slavų knygos (pvz., Mažųjų Žuchavicų cerkvėje rasta XVI a. antros pusės *Evangelija* su evangelistų miniatiūromis) ir įvairių konfesijų bažnytiniai dokumentai, Konstantino Tiškevičiaus kolekcijos fragmentai, temine ir kalbine įvairove pasižyminčios senųjų knygų egzemplioriai: kiriliškosios spaudos pradininko Švaipolto Feolio apie 1493 m. Krokuvoje išleista bažnyčios praktikai skirta *Verbų triodė* (*Триодь цветная*); 1517–1519 m. Pranciškaus Skorinos Prahoje išleistos knygos *Rusėnų Biblija* (*Библия руска*) 4-oji dalis; Vievyje, Šv. Dvasios brolijos spaustuvėje, 1619 m. išėjusi Meletijaus Smotrickio parengta slavų gramatika, taip pat labai reti XVIII a. Vilniaus jėzuitų akademijos leidiniai.

Parodoje buvo eksponuojami rankraštiniai dokumentai, sietini su Baltarusių Ivano Luckevičiaus muziejaus veiklos istorija.

Prieš 100 metų Vilniuje buvo įkurtas Baltarusių Ivano Luckevičiaus muziejus. Jo atsiradimo ir gyvavimo istorija atspindi ypatingą Lietuvos sostinės keliatautės kultūros gyvybingumą, tam tikru metu nuslopintą dėl pragaištingų politinių aplinkybių. Šio muziejaus pagrindą sudarė istoriko, archeologo, bibliofilo ir aktyvaus Vilniaus baltarusių visuomenės veikėjo I. Luckevičiaus (1881–1919) sukauptas dokumentinis LDK paveldas, taip pat įvairūs archeologinių ekspedicijų metu jo įgyti eksponatai, padovanoti 1918 m. įkurtai Baltarusių mokslo draugijai. 1945 m. Muziejų panaikinus, čia buvę spaudiniai ir rankraščiai buvo perduoti tuometinei Lietuvos MA bibliotekai.

Taip pavadinto muziejaus iniciatorius buvo anksti mirusio I. Luckevičiaus brolis Antonas Luckevičius (1884–1942) – rašytojas, literatūros kritikas, publicistas, baltarusių visuomenės ir politikos veikėjas, nuo pat įsteigimo 1921 m. iki 1939-ųjų buvęs šio muziejaus pirmininku.

Vokiečių okupacijos metu (1944 m. pr.) Muziejus perkeltas į Vilniaus dailės instituto patalpas. Dalis dokumentų buvo paslėpta Šv. Mykolo bažnyčios, kurios klebonas buvo Adamas Stankevičius (1891–1949), rūsiuose. Vilnių vėl okupavus sovietams, atsirado viltis, kad Muziejus atgis – 1944 m. spalio 6 d. net buvo išduotas leidimas persikelti į patalpas Kosciuškos g. 36. Tačiau jo likimas netrukus buvo nuspręstas sovietų Lietuvos švietimo liaudies komisariato potvarkiu sudarant specialią komisiją, kurios veikloje dalyvavo ir sovietų Baltarusijos atstovai, reikalavę muziejų perkelti į Minską. 1945 m. birželio vidury muziejaus likvidavimo komisija baigė savo darbą. Baltarusių Ivano Luckevičiaus muziejaus eksponatai buvo padalinti Lietuvos ir Baltarusijos atminties institucijoms. Šiandien šio muziejaus paveldo likučiai saugomi Vilniuje: Lietuvos nacionaliniame muziejuje, Lietuvos nacionaliniame dailės muziejuje, Lietuvos centriniame valstybės archyve ir Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje.

Iš muziejaus gauti XV–XX a. archyviniai dokumentai, rankraštinės knygos saugomi Bibliotekos Rankraščių skyriaus Vilniaus baltarusių fonde, senieji spaudiniai – Retų spaudinių skyriuje, naujesni (XIX–XX a. pirmosios pusės) leidiniai surado vietą Fondų ir vartotojų aptarnavimo skyriaus saugyklose.

Latvių gyvenimas Akmenės rajone

48 kilometrai jungia Akmenės rajoną su Latvija, tad tiek lietuviai, tiek latviai – vieni ieškodami, kiti jau suradę laimę keliavo iš vienos valstybės į kitą. „Šviesaus atminimo kunigo Edvino Švagerio užrašuose minima, kad jau XVII amžiuje Šiaurės Lietuvoje būta liuteronų. Tai buvo iš Kuršo ir kitų Latvijos vietovių atsikėlę latviai bei Prūsijos palikuonys“, – latvių kūrimosi Lietuvoje istoriją peržvelgia Akmenės rajono Latvių draugijos „Sakta“ vadovė Sandra Saliamanienė.

Karolina Baltmiškė

Akmenės latvių bendruomenė mini Latvijos nepriklausomybės šimtmetį.

Istorijos vingiuose

„2006 m. Akmenės rajono laikraščio „Vienybės“ priede „Dvi valstybės – viena bendruomenė“ žurnalistas Leopoldas Rozga rašė, kad 1800 metais grafo Zubovo dvaras Šiauliuose liuteronams dovanojo žemės sklypą su namu, o caras skyrė 500 rublių algos. Taip įsikūrė Šiaulių liuteronų evangelikų parapija, – savo tautos istorijos vingiais veda Sandra Saliamanienė. – XX a. pradžioje latvių šeimos kėlėsi gyventi į šiaurinius Lietuvos miestelius ir kaimus, nes Kuršo gubernijos pragyvenimo lygis buvo aukštesnis, o Kauno gubernijoje žmonės gyveno skurdžiau, bet žemė buvo pigesnė, lengviau ją būdavo įsigyti. Jau XIX amžiaus pabaigoje Akmenės rajono teritorijoje gyveno apie 2500 latvių. Alkiškiai, Klykoliai, Vegeriai jau tada buvo žinomi miesteliai, o jų apylinkėse buvo daug laisvos žemės, tai, greičiausiai, ir paskatino kurtis šiose žemėse. Per Pirmąjį pasaulinį karą daug latvių evakavosi į Rusiją, vėliau, susikūrus Latvijos valstybei, išvyko į Latviją.“

Bendrijos nariai aktyviai dalyvauja rajono šventėse.

Pašnekovė pažymi, kad, anot buvusio parapijos kunigo Edvino Švagerio, tarpukaryje bažnyčią lankė beveik 5000 tikinčiųjų. „Latvių bendruomenė pasižymėjo ne vien kaip puikūs ūkininkai, amatininkai, bet ir kaip savo kultūros skleidėjai. Kartu su lietuviais švęsdavo tradicines šventes: Kalėdas, Velykas, Naujuosius Metus, Užgavėnes, Lietuvos valstybės atkūrimo ir Motinos dienas. Latviai ypač linksmai ir gausiai šventė Jonines, – pasakoja „Saktos“ vadovė. – Visą latvių bendruomenę apjungė liuteronų bažnyčia. Tačiau tai buvo iki sovietinės okupacijos. Po Antrojo pasaulinio karo sovietinė valdžia uždraudė latvių kultūros draugijas, naikino knygas, ištrėmė kunigą Gustavą Rauskiną, mokytojus, panaikino mokyklas.“

Pradžia – Tautos namai

Latvių draugijos „Sakta“ įsikūrimo pradžia – 1996 metais Akmenėje atidaryti Tautos namai. „Jų įkūrimo iniciatorė Julija Almanis vylėsi, kad juose būtų puoselėjama ir latvių kultūra. 1997 m. kovo 1 d. Akmenės rajono Tautos namuose, dalyvaujant 15 latvių tautybės akmeniškių, buvo įkurta etnodraugija „Sakta“ (liet. – sagė). Pirmuoju draugijos pirmininku buvo išrinktas Arvydas Skudris, jo pavaduotoja Spodra Bagavičienė. Jau kovo 15–16 d. buvo surengtos latvių etnokultūros dienos. Vėliau sekė susitikimai su Vilniaus, Joniškio, Būtingės, Klaipėdos bendruomenėmis, vyko ekskursijos, susitikimai, koncertai Latvijoje. 2002 m. pradėjo veikti latvių mokyklėlė, kurioje mokėsi 12 mokinių (mok. S. Bogavičienė). Su

latvių draugijos bendruomene glaudžiai bendradarbiavo ir renginiuose dalyvavo Alkiškių liuteronų evangelikų parapijos nariai. Tradiciškai nuo 2007 metų Akmenės krašto muziejuje minima Latvijos Nepriklausomybės diena, rengiamos parodos, koncertai, o svarbiausia – susitikimai su Akmenės rajono latvių draugijos nariais, kur kalbama ir dainuojama latviškai, – latvių draugijos kūrimosi pradžią prisimena Sandra Saliamanienė. – Be visų bendrų tradicinių švenčių, latviams svarbu kasmet dalyvauti Kapų šventėje. Į Alkiškių bažnytėlę ir kapines trečią rugpjūčio sekmadienį susirenka visos kartos. Tai lyg gyvųjų ir mirusiųjų susitikimo vieta, į kurią prisiminti savo artimus, susitikti su retai matomais giminaičiais, kaimynais, draugais suvažiuoja ne tik iš Lietuvos, bet ir iš Latvijos.“

Joninių ypatumas – vidinis poreikis

Viena didžiausių latvių švenčių – Joninės. Akmenės „Sakta“ draugijos nariai jas rengia režisieriaus Juozo Miltinio gimtinėje Ramoniškių kaime. „Mūsų Joninės nėra surežisuotas renginys – šventė vyksta spontaniškai, – apie draugijos veiklą pasakoja „Sakta“ vadovė, pasidžiaugdama, kad į Jonines aktyviai įsitraukia jaunoji karta. – Skirtumas tarp latvių ir lietuvių Joninių tas, kad latviai jas tiesiog švenčia iš vidinio poreikio bendrauti, dainuoti, žaisti, burti, statyti laivelius, pinti vainikus, susirinkti prie laužo ir tiesiog pajusti bendrystę, smagiai kartu pabūti. Ši šventė nėra skirta scenai, vaidinimui ar pasirodymui – tai tiesiog gražus bendrystės išgyvenimas su pagarba papročiams ir gamtai. Rajono mastu dažniausiai organizuojami „valdiški“ pasirodymai, koncertai. Man atrodo, kad tie renginiai nieko bendro neturi su Joninių dvasia. Džiugu, kai į mūsų Joninių šventę susirenka trijų–keturių kartų atstovai iš Akmenės, Šiaulių, Mažeikių rajonų, grįžta iš užsienio. Vaikaičiai jau retas kalba latviškai, bet Joninių tradicija branginama. Gal todėl, kad ji apsupta trumpiausios nakties paslaptimi. Labiausiai širdį paglosto jaunimo padėka už galėjimą pabūti ir švęsti kartu. Tada žinai, kad ši tradicija tikrai liks jų atmintyje, o gal ir patys jau su savo vaikais tęs senolių tradicijas.“

Nuotr. iš S. Saliamanienės asm. arch.

Populiariausia ir įspūdingiausia bendrijos šventė yra Joninės.

Veda skirtingi keliai

Pašnekovės teigimu, didžioji dalis Akmenės rajone gyvenančių latvių gimė ir užaugo Lietuvoje. „Akmenės rajone gyveno daugelio jų tėvai ir seneliai. Latvių kalba išlaikoma šeimoje, ypač kai mama yra latvių kilmės ir su vaikais bendrauja latviškai. Aš taip pat kalbu latvių kalba, nors mano močiutė su tėvais į Akmenės kraštą atsikėlė 1914 m., būdama vos penkerių metų. Iki šiol aš su tetomis, mama kalbuosi latviškai, tad ir mano dukra kalba gal kiek sulietuvinta latvių kalba, – pasakoja „Saktos“ vadovė. – Kadangi su Latvijoje gyvenančiais giminaičiais susitinkame gan retai, mūsų kalba yra itin užsikonservavusi, joje daug germanizmų. Daugelis latvių kilmės rajono gyventojų priklauso evangelikų liuteronų bažnyčiai, kur dar ir šiandien giedamos giesmės latvių kalba.“

Sandra pasidalija ir skaudžiais draugijos momentais. „Draugijai jau 24 metai, jos narių vidutinis amžius kasmet sparčiai didėja. Vis dažniau tenka atsisveikinti su bičiuliais. Ir pandemijos metu netekome kelių ištikimų draugijos narių, tad dalyvaujančių draugijos veikloje žmonių skaičius pastoviai keičiasi“, – apgailestauja „Saktos“ vadovė, bet tuo pačiu ir pasidžiaugia, kad iš užsienio grįžęs latvių tautybės jaunimas įsitraukia ir į draugijos veiklą, bendruomenės gyvenimą.

Sulaukia savivaldybės pagalbos

Sandra Saliamanienė dėkinga už pagalbą „Saktos“ draugijai Akmenės rajono savivaldybei, jos vadovų paramą ir palaikymą. „Jei mums reikia kur vykti, visada padeda su transportu. Glaudus draugijos bendradarbiavimas yra užsimezgęs su rajono kultūros darbuotojais, rajono bendruomene, Akmenės seniūnija. Mes taip pat stengiamės aktyviai įsitraukti į rajono bendruomenės gyvenimą, savo veikla pagal galimybes prisidedame prie kultūros projektų. Kai kurių imamės kartu su Akmenės bendruomene. Pernai įgyvendinome bendrą projektą, padedantį atskleisti senelių virtuvės paslaptis. Malonu, kad dalyvauti koncertuose, parodose mus pakviečia ir Latvijos bendruomenė“, – pasidžiaugia Akmenės rajono Latvių draugijos „Sakta“ vadovė Sandra Saliamanienė.

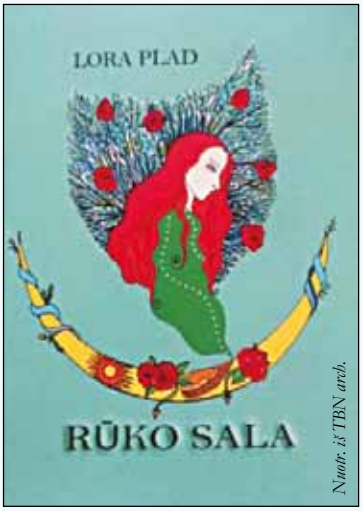
Pristatytos gildijos „Vingis“ naujai išleistos knygos

Liepos 19 d. Tautinių bendrijų namuose buvo pristatytos trijų Tarptautinės literatų, rašytojų ir menininkų gildijos „Vingis“ narių naujai išleistos knygos.

Renginio vedėja, gildijos „Vingis“ pirmininkė Onutė Kulbokienė pradėdama renginį pasidžiaugė galėdama pristatyti „Vingio“ narių naujai išleistas knygas.

Pirmąją savo eilėraščių knygą „Gyvenimo vingiai“ pristatė Liudmila Intejeva. Ši autorė unikali tuo, kad eiles kuria ir lietuvių, ir rusų kalbomis. Autorė papasakojo apie savo nelengvą pokario vaikystę, nuo kurios per visą gyvenimą ją lydi kūryba. Savo kūriniais ji siekia parodyti meilę Tėvynei, gamtai, artimiesiems.

Antroji autorė – Vladislava Kursevičienė, rašanti lietuvių ir lenkų kalbomis, pristatė jau šeštą savo poezijos knygą „Pro laiko prizmę“. Vladislava Kursevičienė ne tik pati rašo eiles, bet ir verčia lietuvių bei rusų poetų kūrinius į lenkų, o lenkų poetų eilėraščius – į lietuvių kalbą. Naujoji jos poezijos knygą iliustruota poetės tėviškės vaizdų nuotraukomis.

Nuotr. iš TBN arch.

Loreta Pladienė (Lora Plad) pristatė savo naują kūrinį – pasaką „Rūko sala“. Ši pasaka skirta paaugliams. Tai devintoji jos knyga. Pasaka „Rūko sala“ – simbolių pasaka, apipavidalinta gražiomis, meniškomis pačios autorės sukurtomis iliustracijomis.

Šią vasarą skaitytojus pasiekė ir G. Deržavino rusų literatūros klubo išleistas šeštasis almanachas „Kauno literatūrinis almanachas 2020“. Almanacho leidybą rėmė Tautinių mažumų departamentas.

TBN inf.

Surengta dailininko Boriso Šandrochos darbų paroda

Nuotr. iš TBN arch.

Tautinių bendrijų namuose surengta baltarusių klubo „Siabryna“ nario Boriso Šandrochos tapybos darbų paroda, skirta 275-osioms Tado Kosciuškos gimimo metinės paminėti. Parodoje eksponuota 14 tapybos darbų, daugumos jų turinys susijęs su Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystė istorija. Liepos 17 d. įvykusiame parodos atidaryme baltarusių klubo „Siabryna“ pirmininkas Valentinas Stechas susirinkusiuosius supažindino su Tado Kosciuškos biografija, įvardijo jo nuopelnus ne tik Lietuvos Didžiajai kunigaikštystei, bet ir Lenkijai, Jungtinėms Amerikos Valstijoms. Dailininkas Borisas Šandrocha pristatė savo darbus, pabrėždamas, kad daugelį tapybos darbų paskatino sukurti jo domėjimasis istorija. Be to, Tadas Kosciuška yra jo žemietis, todėl tapybos darbai atspindi architektūros paminklus, susijusius su šia iškilia asmenybe. Dailininką sveikino Tautinių bendrijų namų direktorė A. Gedaminskienė.

Ši paroda – sudėtinė Baltarusių klubo „Siabryna“ kultūrinio projekto, kurį remia Tautinių mažumų departamentas, dalis.

TMD inf.

Rumunijos tautinių mažumų kūrėjų paroda

Rugsėjo 22–24 dienomis Tautinių bendrijų namuose pirmą kartą Lietuvoje pristatyti 34 menininkų, kurie atstovauja 21 Rumunijoje gyvenančiai tautinei mažumai, kūryba. Tai skulptūros, tapybos, grafikos bei fotografijos darbai, sukurti tarpetninio šiuolaikinio meno stovyklose, kurias nuo 2016 m. organizuoja Tarpetninių santykių departamentas prie Rumunijos Vyriausybės bendradarbiaudamas su Aiud Inter-Art Fundacija.Parodą organizavo Rumunijos Ambasada Lietuvos Respublikoje ir Tautinių bendrijų namai.

TBN inf.

Nuotr. iš TBN arch.

Palangoje įamžintas Džeimso Simpsono atminimas

Jurgita Vanagė

Liepos 3 dieną, minint Palangos atgavimo 100-metį, atidengtas skulptoriaus Sergėjaus Plotnikovo sukurtas paminklas škotų mokslininkui, rašytojui ir diplomatui Džeimsui Jangui Simpsonui (James Young Simpson). Iškilmėse dalyvavęs ir paminklą atidengęs šalies Prezidentas Gitanas Nausėda priminė, kad prieš šimtą metų būtent Palangoje Lietuva grįžo į jūrinių

valstybių gretas. Tada Lietuva ir Latvija draugiškai ir taikiai susitarė dėl naujos tarpvalstybinės sienos. Ir išskirtinis nuopelnas dėl šio susitarimo tenka arbitru pakviestam Džeimsui Simpsonui. Remdamasis dideliu abiejų pusių pasitikėjimu jis nešališkai ir preciziškai tiksliai išsprendė teritorinį ginčą. „Profesoriaus Simpsono pagalba leido dviem valstybėms sėkmingai išeiti svarbią diplomatijos pamoką. Taigi Palangos klausimo baigtis mums iki šiol primena, kad tarptautinės teisės viršenybė, taikus dialogas ir konflikto vengimas yra svarbiausias draugiškų tarpvalstybinių santykių garantas“, – kalbėjo Prezidentas.

Džeimsas Jangas Simpsonas gimė Škotijoje, 1873 metų rugpjūčio 3 dieną. Džeimso tėvas buvo akušerijos profesorius Edinburgo universitete, o jo giminaitis, Džeimso bendravardis, buvo talentingas gydytojas, vienas pirmųjų per operacijas pradėjusių taikyti narkozę.

Džeimsas Simpsonas 1891–1894 metais studijavo Edinburgo universitete. 1899 metais Kembridže apgynė daktaro disertaciją.

1919 metais Simpsonas su Didžiosios Britanijos atstovais dirbo Paryžiaus taikos konferencijoje – Versalyje jis siūlė suteikti nepriklausomybę Baltijos šalims.

1920 metų pabaigoje jis atvyko į Lietuvą . Tuo metu Lietuva neturėjo priėjimo prie jūros, nes Palanga ir jos apylinkės nuo 1819 metų priklausė Kuršo gubernijai. Remiantis etnografinių principu buvo siekiama sienas pakoreguoti. 1920 m. rugsėjo 28 dieną abi šalys pasirašė arbitražo sutartį tarpvalstybiniam ginčui dėl sienos spręsti. Abiejų šalių sutikimu superarbitru buvo patvirtintas Džeimsas Simpsonas. Komisija dirbo nuo 1920 metų gruodžio 29 d. iki 1921 metų kovo 20 d. Džeimsas Simpsonas, išsiaiškinęs, kad beveik 60 proc. tuometinio Palangos valsčiaus gyventojų yra lietuviai, nusprendė Palangą atiduoti Lietuvai. Jo sprendimas buvo galutinis ir neskundžiamas. 1921 m. buvo sudaryta tarpvalstybinė Lietuvos–Latvijos sienos sutartis.

Tarpukaryje Džeimsui Jangui Simpsonui buvo įteiktas Lietuvos Gedimino ordinas. Palangoje jo garbei yra pavadinta gatvė.

Palangos savivaldybės archyvo nuotr.

ISSN 2029-7394
9772029739001